

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Katja Kiander

Käsi Kädessä - Sosiaalisten tukiverkoston merkitys maahanmuuttajien sopeutumisessa

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Katja Kiander

Käsi kädessä - Sosiaalisten tukiverkoston merkitys maahanmuuttajien sopeutumisessa, 51 sivua, 3 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2013

Ohjaaja: yliopettaja Tuija Nummela, Saimaan ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Imatralla asuvien venäläisten ja virolaisten maahanmuuttajien sosiaalista tukiverkosta. Opinnäytetyössä selvitettiin sitä, millainen sosiaalinen tukiverkosto maahanmuuttajilla on ollut ennen muuttoa Suomeen ja miten sosiaalinen tukiverkosto on Suomessa muotoutunut. Sosiaalisen tukiverkoston merkitystä tarkasteltiin osana maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena oli myös selvittää tukihenkilön tarvetta muuton alkuvaiheessa ja sitä, millaisiin tilanteisiin tukihenkilön apua ja tukea olisi tarvittu.

Teoriaosuudessa käsiteltiin monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajia erilaisten määritelmien ja historia kautta. Teoriaosuudessa tarkasteltiin myös sopeutumisen ja kotoutumisen määritelmiä maahanmuuttajien näkökulmasta. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä haastatteleamalla viittä Imatralla asuvaa venäläistä ja virolaista maahanmuuttajaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Haastatteluiden avulla saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä.

Opinnäytetyön tuloksista tuli esille, että suurin osa haastatelluista maahanmuuttajista koki elämänsä Venäjällä ja Virossa hyvänä ennen muuttoa Suomeen. Sosiaalinen tukiverkosto rakentui sekä sukulaisista että ystävistä. Suomeen muuton jälkeen suurimmalla osalla maahanmuuttajista säilyi yhteydenpito Venäjällä ja Virossa asuviin sukulaisiin ja ystäviin, ja se koettiin tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Suomeen muuton jälkeen sosiaalinen tukiverkosto rakentui maahanmuuttajien lähipiiristä, ja apua ja tukea saatiin enimmäkseen omalta puolisolta. Sosiaalisen tukiverkoston merkitys korostuikin enemmän maahanmuuttajien asuessa vielä Venäjällä ja Virossa. Suurin osa maahanmuuttajista olisi ollut valmis ottamaan vastaan tukihenkilön muuton alkuvaiheessa. Toinen maahanmuuttaja tukihenkilönä ymmärtäisi kaikki ne haasteet ja ongelmat, joita muuton alkuvaiheessa tulee kohdattua ja sitä kautta osaisi tukea, neuvoa ja auttaa uutta maahanmuuttajaa sopeutumisessa.

Asiasanat: monikulttuurisuus, maahanmuuttajat, sopeutuminen, kotoutuminen, sosiaalinen tukiverkosto

Abstract

Katja Kiander

The Importance of a Social Network for Immigrants in a New Country, 51 pages,
3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2013

Instructor: Principal Lecture, Dr. Tuija Nummela

The purpose of this thesis was to regard social support of the Russian and Estonian immigrants living in Imatra. Idea of the thesis was to clarify what kind of social support immigrants have had before moving to Finland and how the social support has changed after moving. The importance of social support was regarded as part of the acculturation of immigrants to Finnish society. The purpose of the thesis was also to clarify the necessity of the support person in the beginning of migration.

The theory section consists of different historical definitions of multiculturalism and immigrants. In addition, acculturation and assimilation were dealt with from the immigrants' view. The thesis was carried using qualitative research method. Data for this thesis were collected by doing interviews with five immigrants living in Imatra. Interviews were executed as theme interviews.

The results show that most of the immigrants thought life in Russia and Estonia was good before moving to Finland. Social support of the immigrants consisted of relatives as well as friends. Communication with relatives and friends in Russia and Estonia remained with most of the immigrants after moving to Finland. Immigrants thought that it was important and significant. After moving to Finland social support consisted of an inner circle of the immigrants and most of the help they got from partners. The importance of the social support was highlighted more when immigrants were living in Russia and Estonia. Most of the immigrants had accepted to take a support person at the beginning of the immigration. Another immigrant as a support person would understand all the challenges and problems. With that experience, they would know how to stand by, advise and help new immigrants to acculturate.

Keywords: multiculturalism, immigrants, acculturation, assimilation, social support

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat.....	6
2.1 Sopeutuminen	7
2.2 Kotoutuminen	9
3 Suomen monikulttuuriset kasvot	11
3.1 Suomen maahanmuuttoliikenne	11
3.2 Maahanmuutto Etelä-Karjalassa.....	12
3.3 Empowerment of Families with Children - hanke.....	14
3.4 Monikulttuurinen Imatra	15
4 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus.....	17
4.1 Tarkoitus ja selvitystehtävät.....	17
4.2 Aineiston keruu	18
4.3 Kohderyhmä	20
4.4 Aineiston analysointi	22
4.5 Eettisyys ja luotettavuus	23
5 Sosiaalinen tukiverkosto Venäjällä ja Virossa	25
5.1 Taustatiedot.....	25
5.2 Perhe- ja ystäväsuhdet ennen muuttoa Suomeen	26
5.3 Vapaa-aika ja asuminen	27
5.4 Suhteiden ja verkostojen säilyminen muuton jälkeen	28
6 Sosiaalinen tukiverkosto Suomessa	31
6.1 Sukulaissuhteet	31
6.2 Ystäväsuhteiden solmiminen	33
6.3 Vapaa-aika ja harrastukset	37
6.4 Selviytyminen kielen kanssa	37
6.5 Suomen kielen oppiminen	40
6.6 Tukihenkilön tarve.....	42
7 Yhteenveto.....	45
8 Pohdintaa ja jatkotutkimusideoita.....	50
Kuviot.....	52
Lähteet.....	53

Liitteet

Liite 1. Inkerinsuomalaiset

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Kyselylomake

1 Johdanto

Ihmisten liikkuvuus yli maiden rajojen lisääntyy ja Suomen väestö monipuolistuu ja rikastuu pikkuhiljaa yhä enemmän monikulttuurisuuden lisääntyessä. Yhä useampi ihminen muuttaa töiden tai opiskeluiden perässä toiseen maahan, joko muutamaksi vuodeksi tai pidemmäksi aikaa. Perhesuhteet ja mm. avioliiton solmiminen lisäävät ihmisten liikkuvuutta oman maan rajojen ulkopuolelle.

Monikulttuurisuuden lisääntyminen näkyy suurien kaupunkien ohella myös pienemmillä paikkakunnilla. Imatralla monikulttuurisuus ilmenee suurimmaksi osaksi venäläisinä maahanmuuttajina. Rajan läheisyys tuo naapurimaan kielen ja kulttuurin koko ajan yhä lähemmäs paikallista väestöä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Imatralla asuvien venäläisten ja virolaisten maahanmuuttajien kokemuksia sosiaalisen tukiverkoston merkityksestä sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan ja elämään. Sosiaalisella tukiverkostolla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä maahanmuuttajien erilaisia ihmissuhteita rajan molemmin puolin. Opinnäytetyössä selvitetään myös maahanmuuttajien mielenkiintoa ottaa vastaan vapaaehtoinen tukihenkilö muuton alkuvaiheessa ja kartoittaa, millaisiin tilanteisiin tukihenkilön apua ja tukea olisi alkuvaiheessa mahdollisesti tarvittu. Opinnäytetyö sai alkunsa projektiopinnoista, jotka suoritin Empowerment of Families with Children- hankkeessa.

Monikulttuurisuuden lisääntyminen voidaan monesti nähdä maan rikkautena, mutta samalla se saattaa aiheuttaa kantaväestössä pelkoa ja hämmennystä. Uudistuneen kotoutuslain, joka astui voimaan 1.9.2011, tarkoituksena on vastata maahanmuutossa tapahtuneisiin muutoksiin viimeisen 20 vuoden aikana. Lain tarkoituksena on kotoutumisen kaksisuuntaisuus maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa edistämällä. (Sisäasiainministeriö a).

2 Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat

Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat ovat sanoja, joihin törmää nykypäivänä yhä enemmän. Suomen katukuvaa värittävät yhä enemmän vierasta kieltä puhuvat, muista maista ja erilaisista kulttuureista tulevat ihmiset. Päiväkodeissa ja kouluissa on yhä enemmän lapsia, jotka ovat syntyperältään muita kuin suomalaisia. Monikulttuurisuus näkyy ja vaikuttaa monessa paikassa, ja siihen törmää väistämättä. Tästä syystä keskustelut monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajista ovat koko ajan lisääntymään päin. Monikulttuurisuuden lisääntyessä ihmisten mielissä herää uteliaisuus muualta maailmasta tulleita kohtaan.

Nykykäsityksen mukaan kulttuurilla tarkoitetaan kaikkia ihmisen toiminnan eri osa-alueita kuten tapoja, moraalikäsityksiä, kasvatusta, politiikkaa, tiedettä, taidetta ja uskontoa. Kulttuurilla tarkoitetaan kaikkia niitä asioita, joita ihmiset ovat oppineet arvostamaan historian aikana ja mihin ihmiset uskovat ja mistä he nauttivat. Kulttuuri voidaan määritellä myös tapana ajatella, tuntea, reagoida ja toimia. (Pollari & Koppinen 2011, 17- 18.)

Monikulttuurisuus - käsitteellä tarkoitetaan erilaisten ihmisten ja ihmisryhmien elämistä samassa ajassa ja paikassa. Monikulttuurisuus on käsitteenä varsin nuori, mutta ilmiönä vanha, ja siitä alettiin puhua 1990-luvulla maahanmuuttajamäärien kasvua ennakoitaessa. Monikulttuurinen yhteiskunta voidaankin nähdä kulttuurisesti ja etnisesti heterogeenisenä. Monikulttuurisen yhteiskuntapolitiikan tavoitteena on ihmisten välinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. (Abdelhamid, Juntunen & Koskinen 2010, 18.)

Punaisen Ristin määritelmän mukaan monikulttuurisuudella tarkoitetaan eri kulttuuri- ja kielitaustaisten ryhmien tasa-arvoista rinnakkaiseloä. Monikulttuurisuuden rinnalla on alettu käyttää myös käsitteitä monimuotoisuus ja moniarvoisuus viittamaan ihmisten erilaisuuden huomioonottamista laajemmalti. Monikulttuurisuusajattelun lähtökohtana pidetään ihmisten

yhdenvertaisuutta taustoista ja erilaisuudesta riippumatta. (Suomen Punainen Risti a, 6.)

Monikulttuurinen yhteiskunta rakentuu valtaväestön ja maahanmuuttajien välisestä vuorovaikutuksesta ja yhteistoiminnasta. Maahanmuuttoviraston määritelmän mukaan maahanmuuttaja on yleiskäsite, ja se koskee kaikkia eri perustein maasta toiseen muuttaneita henkilöitä (Maahanmuuttovirasto a).

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 3§ määrittelee maahanmuuttajan tarkoittavan *Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti.*

Maahanmuuttajat ovat henkilöitä, joilla tarkoitetaan kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia. Maahanmuuttaja on voinut asettua Suomeen asumaan esimerkiksi töiden tai perhesuhteiden takia, pakolaisena tai paluumuuttajana. (Räty 2002, 11.)

Rädyn mukaan ulkomaalaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole omassa maassaan ja jolla ei ole Suomen kansalaisuutta. Myös suomalainen, joka menee vieraaseen maahan, on ulkomaalainen vieraan maan silmissä. Suomessa oleskelevat ja asuvat ulkomaalaiset eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä, sillä henkilöiden syyt maahantuloon ovat kaikilla hyvin erilaiset. Ulkomaalaisia ovat esimerkiksi tilapäisesti maassa oleskelevat turistit sekä ulkomaalaiset opiskelijat. Ihmisten taustoista riippuen ulkomaalaisryhmistä käytetään erilaisia nimityksiä. (Räty 2002, 11.)

2.1 Sopeutuminen

Opinnäytetyssä selvitetään venäläisten ja virolaisten maahanmuuttajien omia kokemuksia sosiaalisen tukiverkoston merkityksestä alkuvaiheen sopeutumisessa. Sopeutumista voidaan tarkastella maahanmuuttajan omien kokemusten perusteella, mutta toisaalta myös ympäröivän yhteiskunnan

näkökulmasta. Onnistunut kotoutuminen vaatii sopeutumista, mutta voi kysyä, missä määrin sopeutuminen on maahanmuuttajan oma kokemus ja missä määrin taas valtakulttuurin asettama vaatimus. Yhteiskunta katsoo sopeutumisen onnistuneen, kun kotouttamistoimenpiteet ovat tuottaneet tulosta ja maahanmuuttaja on työllistynyt. Valtaväestö kokee maahanmuuttajan sopeutumisen valtaväestön kulttuuriin sopeutumisena ja onnistuneena uuden kielen oppimisena.

Maastamuutto voidaan nähdä yhtenä ihmisen elinkaaren suurimmista muutoksista, ja siihen liittyy yleensä voimakkaita henkisiä paineita. Siihen voi liittyä läheisten ihmissuhteiden ja tukiverkoston menetyksiä ja muutosten myötä sosiaalisen tuen saaminen voi heikentyä. Yksi maahanmuuton vaikeimmista haasteista onkin sosiaalisen verkoston uudelleen muodostaminen. Erilaisten kulttuurien kohtaaminen ja elämäntapojen erilaisuus uudessa maassa synnyttävät myös jossakin määrin pakollista sopeutumista uudensuolaisiin olosuhteisiin. (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004, 96.)

Kulttuuriin sopeutumisella eli akkulturaatiolla tarkoitetaan ilmiötä, jossa eri kulttuuritaustan omaavat ryhmät toimivat suorassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tämän vuorovaikutuksen seurauksena toisen ryhmän tai molempien ryhmien kulttuurissa tapahtuu muutoksia. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen alkaa yleensä yhteiskuntaan sopeutumisena. Muuttaja oppii uuden kielen siinä määrin, että pärjää sen kanssa erilaisissa arkipäivän tilanteissa, tutustuu erilaisiin yhteiskunnan instituutioihin ja niiden toimintatapoihin sekä laittaa lapsen kouluun. Muuttaja oppii vähitellen toimimaan itsenäisesti yhteiskunnassa. Uusien tietojen ja tapojen omaksuminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hän olisi menettänyt oman etnisen identiteettinsä. (Alitolppa-Niitamo 1993, 29.)

Uuteen kulttuuriin sopeutuminen etenee jokaisella maahanmuuttajalla yksilölliseen tapaan. Jokapäiväinen elämä tarjoaa erilaisia valinnan mahdollisuuksia; mitä syödä, miten pukeutua, mitä kieltä puhua. Nämä

vaihtoehdot ovat peräisin muuttajan entisestä ja tutusta elämäntyylistä sekä nykyisestä uudesta kulttuuriympäristöstä. Uuden kulttuurin hyväksyminen ja siihen sopeutuminen voi viedä vuosia tai vuosikymmeniä, ja sopeutuminen onkin yksilöllinen prosessi. Toisilla sopeutuminen tarkoittaa uuden kulttuurin kokonaisvaltaista omaksumista ja entisen kulttuurin unohtamista. Joillekin taas vanhojen tapojen ja arvojen säilyttäminen on tärkeää, ja uudesta kulttuuriympäristöstä otetaan mahdollisimman vähän vaikutteita. Suurin osa muuttajista löytää tasapainon kahden kulttuurin välillä, mutta jotkut saattavat kuitenkin tuntea jääneensä kummankin kulttuurin ja etnisen ryhmän ulkopuolelle. (Alitolppa-Niitamo1993, 30.)

Sopeutuminen uuteen kulttuuriin on sitä helpompaa, mitä sopeutumiskykyisempi maahanmuuttaja on. Hyvä sopeutumiskyky helpottaa uuden kulttuurin omaksumista ja tasapainon löytämistä kahden kulttuurin välillä. Maahanmuuttajan sopeutumiskykyyn vaikuttavat luonteenpiirteet, ikä, koulutustausta sekä oman maan kulttuurin samankaltaisuus uuden maan kulttuurin kanssa. Maahanmuuttajien sopeutumiseen vaikuttaa myös se, miten uuden maan ihmiset suhtautuvat maahanmuuttajiin ja heidän kulttuuriinsa. Onnistunut sopeutuminen ja kahden kulttuurin välisen tasapainon löytäminen edesauttavat kaksikulttuurisuuden saavuttamista. Tällöin maahanmuuttaja on hyväksynyt uuden kulttuurin ja pystyy elämään ja toimimaan sen kanssa säilyttäen samalla jotakin vanhasta kulttuuristaan. Tällaisesta sopeutumismallista käytetään nimitystä sopeutuminen eli integraatio valtakulttuurin ja alkuperäiskulttuurin välillä. (Alitolppa-Niitamo 1993, 30-31,33,37.)

2.2 Kotoutuminen

Maahanmuuttajien sopeutuminen uudenlaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan voi olla vuosia kestävä prosessi, johon vaikuttavat monet eri tekijät (ks. luku 2.1). Maahanmuuttajien sopeutumista ja kotoutumista voidaan tarkastella myös lain näkökulmasta. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan sopeutumista

suomalaiseen yhteiskuntaan. Uusien tietojen, taitojen ja toimintatapojen omaksumisen avulla maahanmuuttaja pystyy osallistumaan uudessa maassa elämiseen. (Sisäasiainministeriö 2013a.) Lain kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 3§ mukaan kotoutumisella tarkoitetaan *maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen*. Kotouttamisella puolestaan tarkoitetaan viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteitä ja palveluita kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 3§).

Uudistuneen kotoutumislain, joka tuli voimaan 1.9.2011, tarkoituksena on vastata maahanmuutossa tapahtuneisiin muutoksiin viimeisen 20 vuoden aikana. Edellinen kotouttamislaki luotiin 1990-luvulla, ja tuolloin lain lähtökohtana olivat pakolaisina tai paluumuuttajina Suomeen saapuneet maahanmuuttajat. Suomeen muuton yleisimpiä syitä ovat työperäinen muutto, opiskelu tai avioliitto, ja lain tarkoituksena on huomioida kaikki eri syistä Suomeen muuttavat henkilöt. Laissa mainitaan, että Suomeen pysyvästi asettuvien kotoutumista tullaan edistämään ja kotoutumissuunnitelmassa huomioidaan aiempaa enemmän maahanmuuttajien yksilölliset tarpeet ja niiden tulee pohjautua tarpeeseen, ei maahantuloperusteeseen. Maahanmuuttajien kotoutumista pyritään edistämään jo kotoutumisen alkuvaiheessa mm. jakamalla tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, tiedottamalla maahanmuuttajia heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, sekä ohjaamalla ja neuvomalla maahanmuuttajia kielikoulutus- ja työnhakuasioissa. Kotoutumisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi lakiin on kirjattu alkuvaiheen palveluiden lisäksi myös maahanmuuttajille suunnattu alkukartoitus, ja sen perusteella on laadittava kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus. (Sisäasiainministeriö a.)

Yksi lain tavoitteista on edistää kotoutumisen kaksisuuntaisuutta, maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta sekä yhteistä toimintaa lisäämällä. Vuorovaikutus maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä syntyy tavallisessa arkielämässä: naapurien kesken, työpaikalla ja harrastustoiminnassa. Kuntien ja muiden paikallisten viranomaisten vastuulla on kotoutumislain mukaan edistää alueensa kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, eri väestöryhmien välistä myönteistä vuorovaikutusta sekä hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua. Laissa on huomioitu maahanmuuttajien tarpeet, ja ne tulee ottaa huomioon peruspalveluita ja muita julkisia palveluita suunniteltaessa ja järjestettäessä. (Sisäasiainministeriö a.)

3 Suomen monikulttuuriset kasvot

3.1 Suomen maahanmuuttoliikenne

Suomesta on kautta aikojen lähdetty ulkomaille paremman tulevaisuuden toivossa. Vielä itsenäistymisen jälkeenkin Suomesta muutettiin Yhdysvaltoihin, Australiaan, Ruotsiin ja muualle Eurooppaan (Tilastokeskus a). Suomi on ollut ensisijaisesti maastamuuttomaa, ja suurin muuttoliike ajoittuu 1960-luvulle, jolloin yli 300 000 ihmistä muutti töiden perässä Ruotsiin. (Jaakkola 1991, 17; Etelä-Karjalan liitto 2008, 7). Ensimmäiset pakolaiset Suomi otti vastaan 1970-luvulla, jolloin maahan saapui 200 chileläistä pakolaista ja vuonna 1979 maahan vastaanotettiin Vietnamin pakolaisia (Liebkind 1994, 11). Maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvoi merkittävästi 1990-luvulla, jolloin maahan saapui paluumuuttajia entisestä Neuvostoliitosta. Tämän jälkeen Suomeen saapui somalialaisia turvapaikanhakijoita sekä entisen Jugoslavian pakolaisia. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 16.)

Viimeisen kymmenen vuoden aikana maahanmuuttajien määrä Suomessa on liki kaksinkertaistunut. Vuonna 2000 Suomessa asui pysyvästi 91 000 ulkomaan kansalaista, kun vastaava luku vuonna 2010 oli 198 000. Mikäli maahanmuutto

jatkuu samalla vauhdilla kuin viimeiset neljä vuotta, jolloin keskimäärin 11 000 ulkomaalaista asettui pysyvästi Suomeen, vuonna 2020 maassa arvioidaan olevan liki 300 000 ulkomaan kansalaista. (Sisäasiainministeriö 2013b.)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2012 ulkomailta Suomeen muutti 31 280 henkilöä. Määrä on edellisvuotta suurempi, jolloin muuttoa tapahtui 1800 henkeä vähemmän. Maahan muuttaneiden ulkomaalaisten määrä vuonna 2012 on suurin itsenäisyyden aikana. (Tilastokeskus b.)

Eniten Suomeen muutetaan nykypäivänä opiskeluiden, töiden tai perheen perässä, ja suurin Suomeen muuttava kansalaisuusryhmä ovat venäläiset. Ulkomaan kansalaisten osuus koko Suomen väestöstä on 3.4%. Suomen kansalaisuutta hakevat useimmiten EU-maiden ulkopuoliset kansalaiset, mutta joukosta löytyy yksi EU-maa, Viro. (Sisäasiainministeriö b.)

3.2 Maahanmuutto Etelä-Karjalassa

Muihin Euroopan maihin verrattuna ulkomaalaisten määrä on Suomessa hyvin alhainen. Pikkuhiljaa ulkomaalaisten määrä kuitenkin alkoi kasvaa 1980- luvulta lähtien, ja kymmenen vuotta myöhemmin inkeriläisten muutto Suomeen käynnisti muuttoaallon. 1990- luvun lopulla Etelä- Karjalaan saapui runsaasti inkerinsuomalaisia tai syntyperältään muutoin suomalaisia. Ulkomaalaisten määrä Etelä-Karjalassa on kolmanneksi korkein verrattuna muihin maakuntiin. Rajan läheisyydestä johtuen suurin osa Etelä-Karjalassa asuvista ulkomaalaisista on venäläisiä. Muuton taustalla voi olla avo- tai avioliiton solmiminen, mutta Suomen vakaat yhteiskunnalliset olot sekä toimeentulo- ja opiskelumahdollisuudet houkuttelevat myös venäläisiä Suomeen. Useassa Etelä- Karjalan kunnassa venäjänkielisten asukkaiden osuus on muuta maata korkeampi. (Etelä-Karjalan liitto 2008 8-9; Etelä- Karjalan kotouttamisohjelma vuosille 2013-2016, 5.)

Viimeisen kymmenen vuoden aikana ulkomaalaisten määrä Etelä-Karjalassa on lisääntynyt selvästi. Ulkomaalaisten muutto Etelä-Karjalaan paikkaa merkittävästi alueen väestökatoa. Vuoden 2011 lopulla Etelä-Karjalassa asui tilastokeskuksen väestötilaston mukaan 101:stä eri maasta lähtöisin olevia ulkomaalaisia. Ulkomaiden kansalaisista suurin osa on venäläisiä. Kansainvälisyyteen panostaminen näkyy myös alueen korkeakouluissa ulkomaalaisten opiskelijoiden määrien kasvuna. Kiinteistömarkkinoiden avautuminen ulkomaalaisille näkyy Etelä-Karjalassa puolestaan lisääntyneinä kiinteistökauppoina. Ulkomaalaiset tekevät eniten kiinteistökauppoja juuri Etelä-Karjalassa muihin maakuntiin verrattuna. Vuosina 2000- 2012 tehdyistä kiinteistökaupoista valtaosa oli venäläisten tekemiä. (Etelä- Karjalan kotouttamisohjelma vuosille 2013- 2016.)

Etelä-Karjalaan on valmistumassa Etelä-Karjalan kotouttamisohjelma vuosille 2013- 2016, ja se on tulossa kuntien valtuustojen käsittelyyn kevään 2013 aikana (Eksote). Kotouttamisohjelman laatimisen taustalla on uudistunut kotoutumislaki, joka astui voimaan 1.9.2011 ja joka edellyttää kuntia laatimaan oman kotouttamisohjelman joko yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa.

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi kotouttamisohjelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Ohjelma otetaan huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 32 §)

Etelä-Karjalan kotouttamisohjelma 2013- 2016 ei ole ensimmäinen alueella laadittu maahanmuutto-ohjelma, vaan sen taustalla vaikuttaa Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma vuosille 2008- 2015 sekä Imatran maahanmuutto-ohjelma Kansainvälisyys Imatralla, joka laadittiin vuonna 2008. Uuden Etelä- Karjalan kotouttamisohjelman taustalla on Lappeenrannan ja Imatran välinen kuntayhteistyö, joka jatkuu nyt kaupunkiyhteistyönä.

Kotoutumisen tulevaisuudenkuvana on monikulttuurinen, kansainvälinen Etelä-Karjala, jossa maahanmuuttajan kotoutuminen on aktiivista ja jokaisen omiin voimavaroihin perustuvaa. Kotoutuminen toteutuu myönteisessä

vuorovaikutuksessa ja suvaitsevassa ilmapiirissä laadukkaiden palveluiden tukemana. (Etelä-Karjalan kotouttamisohjelma vuosille 2013- 2016.)

Etelä-Karjala on yksi eniten maahanmuuttajia vastaanottava maakunta Suomessa ja kansainvälistyminen nähdään alueen voimavarana ja maakuntaa hyödyttävänä tekijä. Alueella on tehty pitkäjänteistä työtä maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi ja luotu erilaisia toimintamalleja maahanmuuttajatyöhön. Etelä- Karjalan kotouttamisohjelman tarkoituksena on yhteisten tavoitteiden ja toimenpiteiden avulla edistää Etelä-Karjalaan muuttavien ja siellä asuvien ulkomaan kansalaisten ja vierasta äidinkieltä puhuvien kotoutumista. (Etelä-Karjalan kotouttamisohjelma vuosille 2013-2016.)

3.3 Empowerment of Families with Children - hanke

Empowerment of Families with Children on Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Kotkan yksikössä käynnissä oleva kehittämishanke. Hanke toteutetaan ajalla 29.4.2011- 28.4.2014. Hankkeen tavoitteena on kehittää ehkäisevän perhetyön käytänteitä sekä kehittää hyvinvointineuvolatoimintaa Suomessa ja Venäjällä. (Helsingin yliopisto 2006a.) Suomen puolella hankkeen tarkoituksena on kehittää ehkäisevää perhetyötä venäläistaustaisten maahanmuuttajaperheiden parissa. Venäjän puolella kehittämishankkeen tarkoituksena on haastavissa tilanteissa ja haavoittuvassa asemassa olevien perheiden kanssa tehtävä ehkäisevä perhetyö. (Helsingin yliopisto 2006b.)

Hankkeen kohderyhmänä ovat perhetyötä Kaakkois-Suomessa ja Luoteis-Venäjällä tekevät organisaatiot ja henkilöt sekä sosiaalityön opetusta antavat koulutusorganisaatiot. Yhteistyökumppaneina hankkeessa ovat Kotkan, Haminan ja Imatran kaupungit, Pietarin valtiollinen yliopisto, Kansainvälisen sosiaalityön keskus, Helsingin Yliopiston sosiaalityön laitos, Leningradin oblast, Svetogorskin, Viipurin ja Pikalevon kaupungit, Admiraliteetin kaupunginosa Pietarista sekä KyAMK ja Saimaan AMK. (Helsingin yliopisto 2006a.)

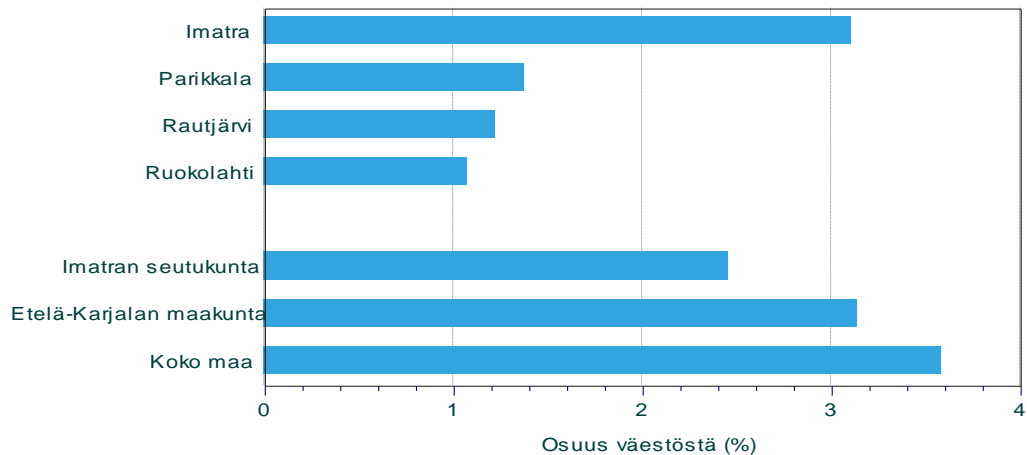
Kaakkois-Suomessa asuu paljon eri kulttuureista tulevia lapsiperheitä, ja suurin osa maahanmuuttajista on kotoisin Venäjältä. Sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan enemmän tietoa ja osaamista kohdata eri kulttuureista tulevat perheet. Suomessa on kehitetty hyviä käytäntöjä lapsiperheiden tukemiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn, ja niitä voitaisiin hyödyntää Venäjän puolella. Näihin haasteisiin hankkeessa on tartuttu, ja hankkeen aikana mm. järjestetään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille koulutusta. (Helsingin yliopisto.) Saimaan ammattikorkeakoulun tarkoituksena hankkeessa on valmistella ja toteuttaa monikulttuuriseen työhön valmentavia opintokokonaisuuksia ammattikorkeakoulun opiskelijoille sekä koota aineistoja hyvinvointipalveluiden verkkosivustoja varten. (Saimaan ammattikorkeakoulu.)

3.4 Monikulttuurinen Imatra

Imatralla ja Svetogorskillä on pitkä yhteinen historia takana ja kaupungit ovat tehneet yhteistyötä jo 1990-luvulta lähtien. Nykyisin kaupungit toimivat kaksoiskaupunkina, jollaisia on Euroopassa muitakin. Imatra ja Svetogorsk ovat vuosien saatossa toteuttaneet lukuisia yhteisiä projekteja ja tapahtumia. Yhteistyötä on tehty koulujen välillä leirikouluina ja oppilasvaihtoina. Kulttuuriyhteistyönä kaupungit ovat järjestäneet jo useampana vuonna Vuoksi-gaalan, joka keväällä pidetään Imatralla ja loppuvuodesta Svetogorskissa. (Imatran kaupunki a.)

Kaupunkien välisen yhteistyön lisäksi monikulttuurisuus näkyy Imatralla kaupungissa pysyvästi asuvina maahanmuuttajina. Tilastokeskuksen mukaan ulkomaiden kansalaisten osuus Imatran koko väestöstä oli 3.1% vuoden 2012 lopulla (Tilastokeskus c).

Ulkomaan kansalaiset kunnittain 2012

Kuvio 1. Ulkomaankansalaiset kunnittain 2012 (Tilastokeskus d)

Maahanmuuttajien pysyvä asettuminen kaupunkiin edellyttää heidän huomioimista palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä. Maahanmuuttajille tarkoitettuja sosiaalityön palveluita ovat erilaiset kotoutumispalvelut, joihin kuuluu mm. alkuvaiheen ohjausta sekä neuvontaa. Maahanmuuttajien koulutukseen ja työllistymiseen liittyvissä asioissa tehdään yhteistyötä työhallinnon kanssa. (Imatran kaupunki b). Ainoastaan maahanmuuttajille suunnattuja palveluita Imatralla ei ole tarjolla, vaan esimerkiksi pakolaistaustan omaavien henkilöiden palvelut on järjestetty integroidusti perussosiaalityön palveluiden sisälle. (Ronkainen 2013.)

Erityisesti venäjän- ja vironkielisille maahanmuuttajille palveluita tarjoaa maahanmuuttokoordinaattori Karin Ronkainen. Maahanmuuttokoordinaattorin työ on osa kaupungin tarjoamia sosiaalipalveluita. Ronkaisen työhön kuuluu opastus, neuvonta ja asiakkaiden toimeentulotukihakemusten käsittely. Sosiaalitoimiston asiakkaina olevien, työikäisten maahanmuuttajien kanssa Ronkainen tekee yhdessä asiakkaan kanssa kotoutumissuunnitelman, muussa tapauksessa suunnitelmien tekeminen on työ- ja elinkeinotoimiston vastuulla. (Ronkainen 2013.)

Maahanmuuttokoordinaattorin ohjaus ja neuvonta sisältää kaiken tarvittavan tiedon antamisen, jota arkielämässä selviytyminen vaatii. Opastus voi olla mm. Kelan etuuksien hakemista yhdessä asiakkaan kanssa, pankkitilin avaamista, lasten päivähoitohakemusten täyttämistä ja kouluun ilmoittautumista. Toisinaan asiakkaat tarvitsevat apua omalla kielellään saamiensa päätösten selventämisessä. Asiakkaille kerrotaan eri viranomaistahojen sijainnit kaupungissa, esimerkiksi missä sijaitsevat poliisilaitos, työ- ja elinkeinotoimisto, verotoimisto, pankit jne. Joissakin tapauksissa asiakkailla voi olla jo sukulaisuus- ja ystäväsuhteita kaupungissa, joten tietoa tarvittavista palveluista on voitu saada sitä kautta. Ohjausta ja neuvontaa annetaan yksilöllisesti asiakkaan omat tarpeet ja tiedot huomioon ottaen. (Ronkainen 2013.)

Integroituminen ja sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan sekä työn löytäminen vaativat maahanmuuttajilta riittävää kielitaitoa. Maahanmuuttokoordinaattorin työtä on myös auttaa maahanmuuttajia löytämään itselleen sopiva tapa opiskella suomen kieltä. Suomen kielen opetusta on kaupungissa ja lähikunnissa tarjolla useammassa paikassa, joista asiakkaan tarpeet ja lähtökohdat huomioiden voidaan etsiä juuri hänelle sopiva tapa opiskella suomen kieltä. (Ronkainen 2013.)

Maahanmuuttokoordinaattorin työssä asiakkaiden omatoimisuuden tukeminen on kaiken työn lähtökohta. Asiakkaan puolesta ei tehdä asioita, vaan opastuksella ja neuvonnalla tuetaan asiakasta itse menemään ja tekemään asioita. Vieraassa maassa erilaisten hakemusten tekeminen ja päätösten ymmärtäminen voi toisinaan olla haasteellista, mutta kuten Ronkainen itse totesi, *mitä enemmän tekee itse, sitä paremmin kotoutuu.* (Ronkainen 2013)

4 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus

4.1 Tarkoitus ja selvitystehtävät

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa Imatralla asuvien venäläisten ja virolaisten maahanmuuttajien sosiaalisesta tukiverkostosta: Millainen sosiaalinen tukiverkosto maahanmuuttajilla on ollut ennen muuttoa Suomeen ja millaiseksi sosiaalinen tukiverkosto on muotoutunut muuton jälkeen? Millä tavalla sosiaalinen tukiverkosto sekä Venäjän/ Viron että Suomen puolella on auttanut ja tukenut sopeutumisessa uuteen maahan ja kulttuuriin? Opinnäytetyössä selvitetään myös vapaaehtoisen tukihenkilön tarvetta ja sitä, olisiko tukihenkilöstä voinut olla hyötyä alkuvaiheen sopeutumisissa.

Selvitystehtävät:

- 1) Millainen maahanmuuttajien tukiverkosto on ollut ennen muuttoa Suomeen?
- 2) Miten maahanmuuttajien tukiverkosto on muotoutunut Suomessa?

4.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyö toteutettiin haastattelemalla viittä Imatralla asuvaa venäläistä ja virolaista maahanmuuttajaa. Selvitys toteutettiin kvalitatiivisella (laadullisella) tutkimusmenetelmällä.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin, vaan kuvata jotakin tapahtumaa tai ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa pidetään tärkeänä sitä, että ne henkilöt, joilta tieto kerätään, on kokemusta asiasta tai he tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. Laadullisessa tutkimuksessa osallistujia on yleensä vähän ja sen tavoitteena on ymmärtää tutkimuksen kohteena olevia ilmiöitä. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kerätä mahdollisimman monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan tutkittavaa ilmiötä tutkimukseen osallistuvien ihmisten näkökulmasta. (Kylmä & Juvakka 2007.)

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelut, kysely, havainnointi ja dokumentteihin perustuva tieto. Tutkimusongelmasta riippuen niitä voidaan käyttää yksin tai yhdistelemällä tarvittavia menetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.)

Haastattelut suoritettiin teemahaastatteluina eli puolistrukturoituina haastatteluina. Teemahaastattelut etenevät etukäteen valittujen, keskeisten teemojen ja tarkentavien kysymysten varassa. Metodologisesti siinä korostetaan ihmisten tulkintoja asioista. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Haastatteluissa käytettiin kyselylomaketta, joka oli jaoteltu kolmen teeman ympärille: sosiaalinen tukiverkosto Venäjällä ja Virossa, sosiaalinen tukiverkosto Suomessa sekä tukihenkilön tarve alkuvaiheessa. Kyselylomakkeen avulla selvitettiin myös haastateltavien taustatietoja: ikää, perhetilannetta, kauanko hän on asunut Suomessa, mikä oli Suomeen muuton syy sekä suomen kielen taito muutettaessa ja nykyisin. Taustatietojen avulla saatiin tietoa haastateltavien taustoista ja näin ollen pystyttiin vertaamaan, onko niillä mahdollisesti ollut sopeutumista tukeva ja kotoutumista edistävä merkitys haastateltavalle.

Haastattelun etuna on sen joustavuus, ja haastattelijalla on mahdollisuus toistaa esitetty kysymys uudelleen, selventää kysymysten sanamuotoa, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Ennen varsinaisia haastatteluja suoritettiin koehaastattelu, jotta saatiin selville, miten suunniteltu kyselylomake toimii. Koehaastattelun tarkoituksena oli testata kyselylomakkeen selkeyttä sekä haastateltavalle että haastattelijalle. Koehaastattelu suoritettiin venäläistaustaiselle maahanmuuttajalle, jonka kielitaito oli välttävä. Koehaastattelusta saadun kokemuksen perusteella

kyselylomaketta pystyttiin muokkaamaan selkeämpään muotoon ja ottamaan huomioon mahdolliset haasteet. Koehaastateltavan välttävä suomen kielen taito opetti myös sen, kuinka yksinkertaisesti kysymykset on muodostettava ja millaisia apukysymyksiä haastattelussa voidaan käyttää, mikäli varsinaiset haastattelut suoritetaan myös suomen kielellä.

4.3 Kohderyhmä

Opinnäytetyö on osa Empowerment of Families with Children - hanketta, jossa yhtenä yhteistyökumppanina toimii Imatran kaupunki. Ajatus opinnäytetyön aiheen valintaan syntyi projektiopinnoissa, jotka suoritettiin syksyn 2011 ja kevään 2012 välisenä aikana kyseisessä hankkeessa. Idea opinnäytetyön tekemiseen venäläisistä maahanmuuttajista syntyi hyvin nopeasti projektiopintojen alettua. Tämän jälkeen lähdin miettimään, mistä näkökulmasta opinnäytetyön aihetta voitaisiin tarkastella. Opinnäytetyö aiheen selkiinnyttämisessä ja tarkentamisessa minua auttoi Imatran kaupungilta sosiaalityönjohtaja Tuula Kähäri, joka on mukana ENPI-hankkeessa Imatran kaupungin edustajana.

Ensimmäisten suunnitelmien mukaan haastattelut oli tarkoitus kohdentaa koskemaan nuoria maahanmuuttajia ja tarkoitus oli haastatella yli 16- vuotiaita, mutta alle 30-vuotiaita venäläistaustaisia maahanmuuttajia. Kuten myöhemmin tulee esille, haastateltavien löytäminen ja heidän suostumuksen saaminen osoittautui kuitenkin oletettua haasteellisemmaksi, joten päätin osittain luopua haastateltavien ikärajoituksesta.

Haastateltavien etsimisessä ensimmäiset yhteydenotot otin alkuvuodesta 2012. Tuolloin kohderyhmään sopivia haastateltavia ei kuitenkaan löytynyt. Myöhemmin keväällä 2012 yhden tahon kautta löytyi kuitenkin koehaastateltava, jonka kanssa suoritettiin koehaastattelun. Koehaastattelun tarkoituksena oli testata kyselylomakkeen selkeyttä ja toimivuutta. Tutkimussuunnitelman valmistumisen jälkeen lopullisten haastateltavien etsiminen käynnistyi syksyllä 2012.

Haastateltavien etsiminen aloitin sosiaalityönjohtaja Tuula Kähärin avustuksella. Kähärin avustuksella tieto opinnäytetyön aiheesta ja sen kohderyhmästä välitettiin työntekijöille. Työntekijöiltä pyydettiin apua haastateltavien etsimisessä, ja mikäli heidän asiakaskunnastaan löytyisi kohderyhmään sopivia haastateltavia, heitä pyydettiin ottamaan yhteyttä opinnäytetyön tekijään. Haastateltavien etsimisessä otin yhteyttä myös Imatran maahanmuuttokoordinaattori Karin Ronkaiseen, jonka työn kohderyhmänä ovat Imatralla asuvat venäjän- ja vironkieliset maahanmuuttajat. Lisäksi otin yhteyttä Imatralla toimiviin muihin tahoihin, joihin olin ollut yhteydessä jo keväällä 2012.

Työntekijöiden yhteydenottopyynnöt, haastateltavien löytäminen ja heidän suostumuksensa saaminen oli pitkä ja useita yhteydenottoja vaativa prosessi. Salassapitosopimuksen ja tietojen luovuttamisen takia en voinut itse olla suoraan yhteydessä haastateltaviin. Haastateltavien suostumuksen saaminen ja lupa yhteystietojen luovuttamiseen kulkivat työntekijöiden välittämän viestin kautta. Kohderyhmään sopivia haastateltavia löytyi muutamia, mutta osa heistä kieltäytyi haastattelusta.

Kaikki haastateltavat löytyivät lopulta näiden tahojen avustuksella, ja pyysin heiltä tutkimuslupaa opinnäytetyöhön. Alun perin haastattelut oli tarkoitus kohdentaa nuoriin venäläisiin maahanmuuttajiin. Haastateltavien löytäminen ja heidän suostumuksensa saaminen haastatteluun muodostui kuitenkin sen verran haasteelliseksi, että päätin osittain luopua ikärajoituksesta ja toteuttaa haastattelut niille henkilöille, jotka olivat haastatteluhetkellä käytettävissä. Kolme haastateltavaa viidestä oli alle 30-vuotiaita ja kaksi oli yli 30-vuotiasta. Haastattelut toteutin yhteistyökumppaneiden työtiloissa niin, että kukaan ulkopuolinen ei tiennyt haastatteluista eikä pystynyt kuulemaan keskusteluumme.

Olen lupautunut pitämään salassa yhteistyötahot, joista haastateltavat lopulta löytyivät, koska Imatra on pieni kaupunki ja haastateltavien kertomiset ja

kuvaukset voitaisiin helposti yhdistää itse haastateltavaan, mikäli tieto yhteistyötahoista olisi selvillä.

Haastateltavien kielitaito ja suomen kielen osaaminen oli alusta alkaen yksi merkittävä huomioonotettava tekijä. Tarvittaessa minulla olisi ollut käytettävissä koulun puolesta tulkki, joka puhui venäjää. Tämän tiedon välitin työntekijöille, jotka etsivät minulle sopivia haastateltavia. Haastateltavien kielitaidon riittävyys haastatteluissa jäi kuitenkin työntekijöiden arvioinnin varaan, enkä voinut itse ennalta määritellä, kenen kanssa tulkkia mahdollisesti tarvitaan, paitsi yhdessä haastattelussa, johon työntekijä itse ehdotti tulkkia. Otin siis tietoisien riskien tehdessäni neljä haastattelua suomen kielellä, mutta tarvittaessa olisin voinut etsiä lisää haastateltavia, jos olisin kokenut, että aineisto jää tietopuolisesti liian suppeaksi haastateltavien kielitaidon takia.

Kuten haastateltavat itse kertoivat, suomen kielen taito on merkittävä ja välttämätön tekijä yhteiskunnassa toimimisen kannalta, ja sen puute vaikeuttaa niin ihmissuhteiden solmimista kuin myös asioimisessa eri viranomaisten kanssa. Haastatteluiden suorittaminen suomen kielellä toimi haastateltaville eräänlaisena kannustimena käyttää suomen kieltä juuri sellaisena kuin se heillä sillä hetkellä oli. Ymmärtäminen ja puhuminen muiden ihmisten kanssa eivät vaadi täydellistä suomen kielen osaamista, mutta rohkeutta sitäkin enemmän. Haastateltava, jonka kanssa käytin tulkkia, olisi pärjännyt haastattelutilanteessa aivan hyvin ilman tulkkia, kuten tulkkikin totesi. Yksi haastateltava kertoi, että ymmärtää suomea *vähän, ruoka, sää, vähän kaupassa. Jos tarvitse mennä lääkäriin vähän vähän. Ymmärrän, mutta puhuma...* Haastattelu kyseisen henkilön kanssa sujui kuitenkin hyvin suomen kielellä, kunhan vain annoin aikaa vastata rauhassa, etsiä sopivia sanoja ja muistin kannustaa ja kehua haastateltavaa.

4.4 Aineiston analysointi

Opinnäytetyön haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen haastattelut kirjoitettiin auki sanasta sanaan. Auki kirjoittamisen jälkeen haastattelut poistettiin nauhalta. Haastatteluiden avulla saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineiston tarkoituksena on kuvata tutkittavaa ilmiötä tai tapahtumaa ja analyysillä luodaan ilmiöstä sanallinen selkeä kuvaus. Sisällönanalyysin tarkoituksena on järjestää hajanainen aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon pyrkien kuitenkin säilyttämään aineiston sisältämä informaatio. Analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen; aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämisen analysoitava informaatio voi olla auki kirjoitettu haastatteluaineisto, kuten tässä opinnäytetyössä, tai muu asiakirja tai dokumentti. Pelkistämisen tarkoituksena on karsia aineistosta epäolennainen tieto pois ja se voi olla joko tiedon tiivistämistä tai pilkkomista osiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Ryhmittelyssä aineistosta etsityt alkuperäisilmaukset käydään läpi ja niiden avulla etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään omaksi luokaksi sekä nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Abstrahoinnilla tarkoitetaan olennaisen tiedon etsimistä, jonka perusteella voidaan muodostaa teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110- 111.)

4.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksien ja opinnäytetöiden teossa eettisten seikkojen huomioon ottaminen on tärkeää. Opinnäytetyön eri vaiheissa joudutaan tekemään erilaisia valintoja ja päätöksiä, ja tällöin puhutaan tutkimusetiikasta. (Kylmä & Juvakka 2007, 137).

Yleisesti voidaan todeta, että ihmisoikeudet muodostavat eettisen perustan ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa. Tutkimukseen osallistuvalla on selvitettävä tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Tutkimukseen osallistuvien täytyy antaa suostumus tutkimukseen osallistumisesta ja heillä on oikeus tietää millaiseen tutkimukseen ovat suostuneet mukaan. Tutkimuksessa saadut tiedot ovat luottamuksellisia ja niitä käytetään vain siihen tarkoitukseen, johon tutkimus tähtää. Saatuja tietoja ei luovuteta ulkopuolisille henkilöille ja tutkimukseen osallistuvien henkilöiden yksityisyys täytyy suojata siten, että heidän nimensä eivät tule ulkopuolisten tietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan inhimillistä vuorovaikutusta, ja ilmiöt tutkimuksessa liittyvät tavalla tai toisella ihmisten sosiaaliseen kokemusmaailmaan. Näin ollen tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset liittyvät ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin ja elämänpiiriin. Mitä arkaluonteisempi tutkittava asia on, sitä tarkemmin tutkijan on pohdittava näitä asioita. (Kylmä & Juvakka 2007, 147.)

Tämän opinnäytetyön haastateltavien etsimisessä käytettiin apuna työelämän edustajia. Haastateltavien suostumukset yhteystietojen luovuttamiseen sekä varsinaiseen haastatteluun suostuminen kulkivat työntekijöiden kautta haastattelijalle. Tieto opinnäytetyön aiheesta sekä itse haastattelusta välittyivät haastateltaville työntekijöiden kautta, ja ensimmäisistä yhteydenotoista lähtien työntekijöille painotettiin haastateltavien vapaaehtoisuutta haastatteluihin. Tutkimuslupien avulla varmistettiin työelämän edustajien myönteinen suhtautuminen haastatteluiden toteuttamisessa.

Haastattelutilanteissa haastateltaville painotettiin vapaaehtoisuutta ja korostettiin heidän yksityisyytensä suojaamista. Jokaiselta haastateltavalta pyydettiin kirjallinen suostumus haastatteluun, ja heille kerrottiin, mihin tarkoitukseen haastattelusta saatua tietoa käytetään. Haastattelutilanteissa haastateltavien kertomia omia kokemuksia kunnioitettiin ja tietoa ei väkisin yritetty haastateltavilta saada, mikäli he eivät olleet halukkaita asiasta enempää

kertomaan. Osa opinnäytetyön haastateltavista oli Suomeen muutettaessaan murrosikäisiä lapsia. Uuteen maahan muuttamisen merkitys lapsen elämään on ollut suuri. Maahanmuuttajuuden taustalla voi omaehtoisen muuton lisäksi olla myös ”pakon sanelema” muutto esimerkiksi perhesyiden takia. Murrosikäisen lapsen näkökulmasta muuttoon on voinut liittyä myös negatiivisia ja kipeitä asioita, joista ei välttämättä ulkopuolisille haluta kertoa, ja tämä asia on huomioitu myös haastattelutilanteissa.

5 Sosiaalinen tukiverkosto Venäjällä ja Virossa

Teeman tarkoituksena oli selvittää, millaisista asioista elämä on Venäjällä ja Virossa rakentunut. Kysymyksillä haettiin vastausta siihen, millaisia sukulais- ja ystäväsuhteita haastateltavilla on ollut ennen muuttoa Suomeen, keneltä haastateltavat ovat mahdollisesti saaneet apua ja tukea sekä miten he viettivät vapaa-aikaansa. Tässä osiossa selvitettiin myös suhteiden ja verkostojen säilymistä Venäjän ja Viron puolelle nykyisin haastateltavien asuessa Suomessa. Millä tavalla haastateltavat pitävät yhteyttä Venäjällä ja Virossa asuviin ystäviin ja sukulaisiin, saavatko haastateltavat apua ja tukea, millaisissa tilanteissa sekä miten haastateltavat ovat itse kokeneet muuton vaikuttaneen suhteiden säilymiseen Venäjän ja Viron puolelle.

5.1 Taustatiedot

Opinnäytetyöhön haastateltiin viittä Imatralla asuvaa venäläistä ja virolaista maahanmuuttajaa. Haastateltavien ikäjakauma oli 23-vuotiaasta 39-vuotiaaseen. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa 1.5 vuodesta 16 vuoteen. Haastateltavien Suomeen muuton syyt olivat vaihtelevia. Kaksi haastateltavaa oli tullut Suomeen paluumuuttajina, kaksi oli tullut perheen mukana alaikäisenä ja yksi haastateltava oli mennyt naimisiin suomalaisen miehen kanssa ja sen takia muuttanut Suomeen.

Haastateltavien suomen kielen taito muutettaessa oli hyvin vaihteleva. Kaksi haastateltavista, jotka olivat tulleet Suomeen paluumuuttajina, olivat käyneet suomen kielen kursseilla edellisessä kotimaassa ennen muuttoa Suomeen. Toinen heistä oli lukenut vuoden suomen kieltä yliopistossa. Kolme haastateltavista ei osannut suomen kieltä ollenkaan muutamaa sanaa lukuun ottamatta.

5.2 Perhe- ja ystäväsuhteet ennen muuttoa Suomeen

Kaikilla haastateltavilla oli Venäjällä ja Virossa asuessaan sukulaisia, joiden kanssa he olivat tekemisissä. Kysyttäessä sukulaissuhteista suurin osa haastateltavista mainitsi lähimmistä sukulaisista omat vanhemmat ja sisarukset. Yksi haastateltava mainitsi sukulaissuhteiden olleen suuret. Lisäksi kaksi haastateltavaa mainitsi oman puolison. Näiden lisäksi haastatteluaineistossa mainittiin isovanhemmat sekä enot, tädit, serkut ja muut sukulaiset. Yksi haastateltavista mainitsi monen sukulaisen asuvan jo Suomessa:

Monet ovat asuneet täällä kauan sitten kun he ovat samanlaisia. (Haastateltava 4) Tarkennettaessa sanaa samanlaisia, tulkki kääntää haastateltavan kertomisen tarkoittavan paluumuuttajia.

Apua ja tukea haastateltavat saivat sukulaisilta tarvittaessa. Haastateltavat mainitsivat saaneensa apua kysyttäessä, yksi haastateltavista kertoi oman äidin auttaneen lapsen hoidossa. Lisäksi yksi haastateltava mainitsi olleensa täysin riippuvainen omista vanhemmistaan, koska oli opiskelija. Aineistoa analysoitaessa oli otettava huomioon se, että kaksi haastateltavista oli Venäjällä/ Virossa asuessaan vielä lapsia, joten avun ja tuen saaminen saatettiin ymmärtää kysymyksenä eri tavalla kuin muut haastateltavat sen ymmärsivät.

Minun äiti apu minulle jos tarvitsen, joo...Jos tarvitse ulkoilla tai jos minä menen kauppaan, hän (äiti) voi olla kotona minun lapsen kanssa. (Haastateltava 5)

Suurimmalla osalla haastateltavista oli ystäviä ja kavereita heidän asuessaan Venäjällä ja Virossa. Yksi haastateltavista kertoi, että ystäviä ei ollut montaa silloin eikä ole tällä hetkelläkään. Yhden haastateltavan mukaan ystävät olivat enimmäkseen opiskelukavereita, ja hänellä oli vain yksi läheinen ystävä. Ystävien kanssa haastateltavat viettivät aikaa eri tavalla. Yksi haastateltavista mainitsi leikkineensä kavereiden kanssa ja viettäneensä tavallista lapsen elämää. Haastateltava, jonka ystävät olivat suurimmaksi osaksi opiskelukavereita, vietti aikaansa ystävien kanssa opiskelemalla ja kyläilemällä. Eräs haastateltavista mainitsi lapset osana ystävien kanssa vietettyä aikaa.

Jos syntymäpäivä, syntymäpäivä lapselle, jos juhla, mennä kauppaan tai kahvilaan. (Haastateltava 5)

Haastateltavat kokivat avun ja tuen saamisen ystävilta vähäiseksi, ja eivät sitä edes tarvinneet. *Minä en kysy apua.” Jos minä tarvitse puhua minä puhun keskustelen, mutta minun tarvitse tehdä itse kaikki. (Haastateltava 5)*

Huomioon oli taas otettava kaksi lapsena Venäjällä/ Virossa asunutta haastateltavaa. Lasten saama tuki ystävilta ja kavereilta on voitu ymmärtää eri tavalla kuin se, miten aikuiset kokivat ja ymmärsivät ystävien tarjoaman tuen. Joidenkin haastateltavien heikko suomen kielen osaaminen on voinut vaikuttaa siihen, että kysymystä ei ole ymmärretty, ja näin ollen siihen ei ole osattu vastata kovin tarkentavasti.

5.3 Vapaa-aika ja asuminen

Suurimmalla osalla haastateltavista oli Venäjällä ja Virossa asuessaan harrastuksia, joiden parissa he viettivät vapaa-aikaansa. Vain yksi haastateltava mainitsi, ettei hänellä ollut harrastuksia ja kertoi viettävänsä vapaa-aikansa lapsen kanssa. Vapaa-ajan viettotavoista ja harrastuksista esille nousivat erilaiset käsityöt sekä liikunta niin kavereiden kuin myös perheen kanssa.

*Ihan kaikki oli ulkona ja pelattiin jalkapalloa, polkupyörällä ajettiin ja semmosta.
(Haastateltava 1)*

*Ja aika paljo tanssit, sitten kaikki käsitöitä ja aika paljon oli (harrastuksia).
(Haastateltava 3)*

Minun ammatti minun harrastus..piirtää, maalata. (Haastateltava 4)

*Minä pidän minun harrastus, virkata, lukemista, uintia, laskettelemista.
(Haastateltava 5)*

Yleisesti ottaen asuminen Venäjällä ja Virossa koettiin hyvänä, ja haastatteluaineistosta nousivat esille tukiverkostona perhe ja lähisuku, jotka lisäsivät asumisen ja elämisen mukavuutta. Asuminen ja eläminen Venäjällä ja Virossa olivat normaalia tavallista elämää, mutta siellä asumiseen liittyi kuitenkin myös haasteita. Yksi haastateltavista mainitsi edellisessä kotimaassaan olleen liian vähän opiskelumahdollisuuksia, kun taas toinen haastateltava mainitsi aluksi Suomeen muutettuaan kaivanneensa takaisin Venäjälle/ Viroon, koska siellä oli suku. Yksi haastateltavista mainitsi elämisen edellisessä kotimaassa vaikeaksi, mutta ei osannut tarkemmin kertoa miksi.

5.4 Suhteiden ja verkostojen säilyminen muuton jälkeen

Yhteydenpito Venäjällä ja Virossa asuviin sukulaisiin oli säilynyt suurimmalla osalla haastateltavista Suomeen muuton jälkeen, ja se koettiin tärkeänä. Kaksi haastateltavista mainitsi pitävänsä yhteyttä Venäjällä ja Virossa asuviin sukulaisiin päivittäin. Toinen heistä kertoi pitävänsä päivittäin yhteyttä sukulaiseensa, joka oli hänelle läheisin sukulainen myös silloin, kun haastateltava asui edellisessä kotimaassa.

Yksi haastateltavista mainitsi pitävänsä sukulaisiin yhteyttä harvoin, koska *Minulla on, minä opiskelen joka päivä ja pieni lapsi, minulla ei ole paljon aikaa.* (Haastateltava 5)

Haastatteluaineistoa analysoitaessa oli otettava huomioon se, että suurimmalla osalla haastateltavista asuu sukulaisia tällä hetkellä jo Suomessa, joten yhteydenpito Venäjällä ja Virossa edelleen asuviin sukulaisiin voi koskea pelkästään muutamia lähimpiä sukulaisia kuten esimerkiksi isää.

Venäjällä ja Virossa asuviin ystäviin haastateltavat pitivät yhteyttä vaihtelevasti. Kaksi haastatelluista oli vielä lapsia heidän muuttaessaan Suomeen perheen mukana, joten kaveripiiri on voinut koulun myötä osittain muotoutua Suomessa uudelleen. Toinen heistä kertoi, että kavereita oli vähän myös silloin, kun hän asui Venäjällä/ Virossa, ja haastattelusta ei käynyt ilmi, että hän pitäisi edelleen yhteyttä edellisessä kotimaassaan asuviin ystäviin. Tämän haastateltavan kohdalla korostui sukulaisten merkitys ja heidän kanssaan päivittäinen yhteydenpito Suomeen muuton jälkeen. Toinen lapsena Suomeen muuttanut haastateltava kertoi, että kaikki kaverit ovat muuttaneet ulkomaille ja vain yksi kaveri asuu edelleen kotimaassaan:

En mä nyt tiedä, kaik muutti jonnekki ulkomaille tai sit yks kaveri on semmonen et hänen kans välil sillon tällön saa yhteyttä viikonloppusin... (Haastateltava 1)

Kolme muuta haastateltavaa kertoi pitävänsä säännöllisesti yhteyttä Venäjällä/ Virossa asuviin ystäviin. Yksi heistä kertoi, että ystävyys-suhteista oli säilynyt yksi, mutta paras. (Haastateltava 4)

Haastateltavat pitivät yhteyttä Venäjällä ja Virossa asuviin sukulaisiin ja ystäviin monella eri tavalla. Suurin osa haastateltavista kertoi pitävänsä yhteyttä internetin välityksellä, kuten Facebookin ja Skype'n avulla, mutta myös puhelimen välityksellä oltiin yhteyksissä. Kaikki haastateltavat kertoivat käyvänsä Venäjällä ja Virossa ystäviä ja sukulaisia tapaamassa, mutta käyntien määrissä oli eroja haastateltavien välillä. Yksi haastateltavista kertoi käyvänsä Venäjällä/ Virossa joka viikonloppu, koska matka on sen verran lyhyt. Muut

haastateltavat kertoivat käyvänsä Venäjällä/Virossa yhdestä kolmeen kertaan vuodessa. Yksi haastateltavista mainitsi käyneensä synnyinmaassaan aluksi parin viikon välein, koska heidän perhe omisti tuolloin vielä asunnon siellä.

Kolme haastateltavista mainitsi yhteydenpidosta kysyttäessä, että sukulaisia ja ystäviä käy myös Suomessa tapaamassa heitä. Huomioitavaa oli kuitenkin se, että kaksi haastateltavista oli asunut Suomessa vasta vähän aikaa, joten sukulaiset tai ystävät eivät olleet ehtineet vielä vierailta heidän luonaan. Vain yksi haastateltavista kertoi, että sukulaisia ei käy Suomessa, koska kaikilla on perhe, viisumi on vaikea saada ja matka on pitkä ja kallis.

Avun ja tuen saaminen Venäjällä tai Virossa asuvilta sukulaisilta ja ystävilä oli kaikilla haastateltavilla hyvin vähäistä, siitä ei kerrottu tai kysymystä ei ymmärretty. Vain kaksi haastateltavaa mainitsi saavansa apua ja tukea, toinen heistä mainitsi saavansa apua vain ystävilä.

Joo he auttavat. Jos minun tarvitsee ostaa, minä soitan osta, jos minun mies menee Venäjälle... (Haastateltava 5)

Kaikki haastateltavat kokivat, että muutto Suomeen ei ole merkittävästi vaikuttanut Venäjän/ Viron puoleisiin sukulais- ja ystäväsuhteisiin. Suhteiden säilymistä haastateltavat perustelivat yhteydenpidolla puhelimitse ja netin kautta.

No jos mie soitan sitten joka päivä niin ei se vaikuta, kun kumminkin kuulee heidän ääntä ja tiedän, että kaikki on kunnossa. Mutta on myöskin semmonen täl hetkellä, että jos jotain täs on vain kaksi tuntia niin mie olen paikalla. Jos jotain tapahtuu, niin mie oon vaan rajan yli ja mie oon...(Haastateltava 3)

En mä vois näin sanoo, sillon oli netit ja kaikki ni pysty. Sillon mä kävin...parin viikon välein. (Haastateltava 1)

Yksi haastateltavista mainitsi muuton vaikuttaneen jopa positiivisessa mielessä yhteydenpitoon yhden lähisukulaisen kanssa. Vielä Venäjällä/ Virossa asuessaan he eivät olleet paljoa tekemisissä keskenään, mutta muuton myötä yhteydenpito on tiivistynyt, vaikka tapaamiset ovatkin harventuneet.

Burakoff-Heinonen selvitti Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa vuonna 2012 tekemässään opinnäytetyössä venäläisten maahanmuuttajien sopeutumista ja siihen liittyviä tekijöitä. Tämän opinnäytetyön tuloksista nousi esille yhteneväisyyksiä Burakoff-Heinosen opinnäytetyön tuloksien kanssa. Burakoff-Heinosen opinnäytetyössä tuli esille haastateltavien kaipuu ja ikävä Venäjällä asuviin ystäviin ja sukulaisiin. Yhteydenpito oli kuitenkin tiivistä puhelimen ja internetin välityksellä. Osa haastateltavista vieraili kuitenkin säännöllisesti Venäjällä, kun taas toiset haastateltavista harvoin tai ei ollenkaan pitkien välimatkojen tai oman haluttomuuden takia. (Burakoff- Heinonen 2012.)

6 Sosiaalinen tukiverkosto Suomessa

Teeman tarkoituksena oli selvittää haastateltavien elämäntilannetta Suomessa nykyisin. Kysymyksillä haettiin vastauksia siihen, millaisista asioista elämä Suomessa rakentuu. Millaisia sukulais- ja ystävyys-suhteita haastateltavilla on Suomessa ja millaista apua ja tukea haastateltavat saavat ja keneltä? Tässä osiossa selvitettiin myös, millaista on solmia uusia suhteita vieraassa maassa, mitä haasteita siihen mahdollisesti liittyy sekä mikä merkitys sukulais- ja ystäväsuhteilla on ollut haastateltavien sopeutumisen kannalta.

Yhtenä akkulturaation ja integraation asteen mittarina on käytetty maahanmuuttajien sosiaalisia verkostoja. Akkulturaatio on pitkä prosessi, ja siihen liittyy useita eri vaihtoehtoja. Se ei etene suoraviivaisesti kohti sulautumista uuteen yhteiskuntaan ja kulttuuriin, vaan se tarkoittaa ajan kuluessa, toisen kulttuurin kanssa kosketuksissa, tapahtuvia muutoksia ihmisten käyttäytymisessä, kielitaidon oppimisessa jne. (Liebkind 2000 ja Berry 1990, Paanasen 2005, 23 mukaan.)

6.1 Sukulaissuhteet

Suurimmalla osalla haastateltavista asui sukulaisia Suomessa. Vain yksi haastateltava mainitsi, ettei sukulaisia asu Suomessa, ellei mukaan lasketa hänen omia lapsiaan. Haastateltavat erittelivät Suomessa asuvia sukulaisia, ja neljällä haastateltavalla asui joko molemmat vanhemmat tai toinen vanhempi Suomessa sekä myös mahdolliset sisarukset. Muista sukulaisista haastateltavat mainitsivat serkut sekä tädit. Myös uusperheen myötä saadut uudet tädit ja isovanhemmat mainittiin sukulaisista kysyttäessä. Yksi haastateltavista mainitsi Suomessa asuvista kaukaisista sukulaisista, jotka ovat myös inkeriläisiä ja sodan aikana muuttivat Suomeen eivätkä sen jälkeen palanneet takaisin Venäjälle. (ks. liite 1. Inkerinsuomalaiset.)

Suomessa asuvien sukulaisten kanssa haastateltavat pitivät yhteyttä vaihtelevasti. Yhdellä haastateltavalla ei asu sukulaisia Suomessa, joten yhteyttä pidettiin vain Venäjän puolella asuvien sukulaisten kanssa. Kahdella haastateltavalla asui sukulaisia muualla Suomessa, mutta yhteyttä pidettiin harvoin. Toinen heistä kertoi, etteivät ehdi pitää paljon yhteyttä. Syiksi haastateltava eritteli mm. perhesyyt sekä työkiireet. Toinen haastateltava mainitsi tapaavansa muualla asuvia sukulaisia harvoin, mutta lähimpien sukulaisten kanssa pitävänsä kuitenkin yhteyttä netin välityksellä. Haastateltava mainitsi kuitenkin tapaavansa kesäisin muita sukulaisia sekä soittelevansa heidän kanssaan esimerkiksi syntymäpäivinä.

Voi olla, että pari kertaa vuodessa minä voin soittaa tai he ovat soittaa jos on kenelläkään syntymäpäivät tai jotain sellaista. (Haastateltava 4)

Kaksi haastateltavaa piti säännöllisesti yhteyttä omaan äitiinsä. Toinen heistä kertoi näin:

Myö asutaan....sitten kymmenen minuutin matka. Ainakin äiti soittaa satakertaa päivässä. (Haastateltava 3)

Kysyttäessä haastateltavilta keneltä he saavat apua nykyisin asuessaan Suomessa, jokainen haastateltava mainitsi oman puolison tai ex-puolison. Kolme haastateltavista mainitsi saavansa tarvittaessa apua omilta

vanhemmiltaan. Myös puolison vanhemmat tai vanhempi, isovanhemmat, ex-puolison sukulaiset, naapurit sekä oma lapsi mainitaan avun tarjoajina. Toisaalta osa haastateltavista kertoi, etteivät tarvitse apua, vaan pärjäävät omillaan tai heillä ei ole ollut tarvetta pyytää apua.

En tarvitse apua. Minulla on kaikki hyvin. (Haastateltava 5)

No mä oon yleensä semmonen, että en mä paljon apuu pyytele. Vaimon kans pärjätään iha itte. Iha omilla tullaan toimeen. (Haastateltava 1)

Ei ollut vielä sitä..että minun tarvitsisi..(Haastateltava 4)

Haastateltavat saattoivat myös tulkita avun tarvetta eri tavalla. Yksi haastateltavista tarkensi, tarkoitetaanko avulla mahdollisesti rahallista tukea.

6.2 Ystäväsuhteiden solmiminen

Suurin osa haastateltavista oli saanut solmittua Suomessa ystäväsuhteita, vain yksi haastateltava mainitsi, ettei hänellä ollut ystäviä, vain tuttuja. Haastateltavan tuttavat olivat suurimmaksi osaksi suomalaisia, kun taas neljän muun haastateltavan ystävät olivat suurimmaksi osaksi venäläisiä. Yksi haastateltavista kertoi kysyttäessä suomalaisista ystävistään, että suomalaisia ystäviä ei ole, mutta naapureiden kanssa on kuitenkin tekemisissä. Vain yhdellä haastateltavalla oli sekä suomalaisia että venäläisiä ystäviä, mutta suomalaiset ystävät asuvat eri paikkakunnalla. Tämänkin haastateltavan paras kaveri oli venäläinen.

On ja melko paljonkin. Puolet kavereista jo muuttanu Suomeen...Kaikki halua sielt puolelt pois, et voi siel käydä ja olla, mut asuu enemmän täällä, tykkää enemmän täällä... (Haastateltava 1)

Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta ystävien määrä haastateltavilla oli melko vähäinen. Niiden haastateltavien osalta, joiden suomen kielen taito oli vielä heikkoa, ystäväsuhteiden solmimiseen on voinut vaikuttaa oma heikko suomen

kielen osaaminen, mutta myös perhe ja opiskelu vievät paljon aikaa. Kaksi paluumuuttajana Suomeen tullutta haastateltavaa kertoi ystävistä seuraavilla tavoilla:

Koska minulla ei ole paljon aikaa. Minulla on perhe, paljon asia. Minun on kaksi kolme ystävä, riittää...onkelma kieli, en tiedä mitä puhua. Joo voi olla minä kysyn, mutta en ymmärrä mitä vastaa. (Haastateltava 5)

Nyt on vain yksi, myös venäläinen....No nyt vielä on minulla vaikea puhua paljon suomalaiset kanssa, suomi ei ole vielä niin hyvä ja paljon aikaa ottaa se opiskelu, ei ole oikein paljon mahdollisuuksia. (Haastateltava 4)

Niina Piippo tutki pro gradussaan venäjänkielisten aikuisten maahanmuuttajien kotoutumista Jyväskylän alueella vuosien 2007-2008 vaihteessa. Piipon pro gradussa tutkittiin maahanmuuttajien integroitumista ja kotoutumista uuteen maahan ja yhteiskuntaan. Tutkimuksessa selvitettiin myös, mitkä tekijät edistävät tai vaikeuttavat maahanmuuttajien kotoutumista. Tutkimuksen tuloksista tuli esille se, että maahanmuuttajat ovat asenteiltaan integraatioon tähtääviä, mikä edistää maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumista, mutta myös yksilön henkistä hyvinvointia. Ystävyyssuhteita tarkasteltaessa venäläiset maahanmuuttajat ystävystyvät kuitenkin eniten toisten maahanmuuttajien kanssa. Maahanmuuttajien asenne ystävystymiseen suomalaisten kanssa on positiivinen ja kiinnostusta suomalaiseen kulttuuriin löytyy, mutta varsinaisia ystävyyssuhteita suomalaisten kanssa ei kuitenkaan ollut solmittu. (Piippo 2008, 2.)

Ystävyyssuhteiden solmimisen suomalaisten kanssa haastateltavat kokivat vaihtelevasti. Toisaalta ystäviä voi olla helppo saada, jos on tarvetta, mutta haasteina saattoivat olla ikä, kielitaito, aika ja erilainen elämäntilanne. Kaksi haastateltavaa kertoi, ettei ystävystyminen suomalaisten kanssa ole vaikeaa. Toinen heistä mainitsi ystävystymisen suomalaisten kanssa olevan aika helppoa, kun tulee toimeen näiden (suomalaisten) kanssa. Toinen haastateltavista puolestaan kertoi ystävystymisen riippuvan iästä ja elämäntilanteesta:

Jos nuoret sitten mistä syystä esim. en halua lähteä baariin tai sitten sellaiseen paikkaan. Mutta jos sellaset vähän vanhemmat, vanhempi ihmiset ja heillä oma perhe ja lapsi, sitten heille helpompi kertoa syystä. (Haastateltava 3)

Kaksi haastateltavaa mainitsi ystäväystymisen suomalaisten kanssa olevan vaikeaa. Syyksi haastateltavat mainitsivat erilaisen elämäntilanteen, ajanpuutteen sekä kielitaidon. Yksi haastateltava tarkensi, että ystäväystyminen ei ole vaikeaa, jos on tarve saada ystäviä:

No minun mielestä jos on se tarve...voi siis kyllä aina tutustua esimerkiksi netissä se on paljon helpompaa. Mutta se ottaa paljon aikaa. Jos on se tarve, voi tutustua esimerkiksi opiskelussa. (Haastateltava 4)

Venäläisten maahanmuuttajien ystäväsuhteista kirjoitti myös Paula Burakoff-Heinonen omassa opinnäytetyössään. Burakoff-Heinosen opinnäytetyön tuloksista kävi myös ilmi ystävien vähäinen määrä Suomessa. Ystävien määrä oli kuitenkin suurimmalle osalle haastateltavista riittävä, ja toisaalta toisille haastateltaville riitti naapureiden kanssa keskustelu. (Burakoff-Heinonen 2012)

Burakoff- Heinosen opinnäytetyön tuloksista nousi esille myös se, että suomalaisten kanssa solmitut ystäväsuhteet vaihtelivat haastateltavien välillä, ja ne olivat riippuvaisia siitä, kuinka kauan haastateltava oli maassa asunut. Suurimpana ongelmana ystäväsuhteiden solmimiselle oli kielitaidottomuus. Opinnäytetyön tuloksista nousi esille kuitenkin haastateltavien tarve saada ystäviä, ja tärkeintä ystäväsuhteissa oli molemminpuolinen ymmärrys ja vertaistuki. Vähän aikaa maassa asuneet maahanmuuttajat olivat ystäväystyneet suurimmaksi osaksi saman ammatin omaavien kanssa taikka muutoin samassa elämäntilanteessa olevien kesken. Kursseilla tavatut toiset venäläiset maahanmuuttajat olivat usein jääneet tuttavatasolle, eikä heidän kanssaan solmittu ystävyysuhteita. Haasteena ystäväsuhteiden solmimiselle nousi esille ajanpuute, ja perheestä huolehtimisen merkitys oli kasvanut haastateltavien muutettua Suomeen. Suhteet muihin venäläisiin vaihtelivat haastateltavien välillä, ja osalla suurin osa ystävistä oli nimenomaan venäläisiä, kun taas osalla venäläisiä ystäviä ei ollut juuri lainkaan. (Burakoff-Heinonen 2012)

Tämän opinnäytetyön haastateltavista neljä viidestä mainitsi saaneensa solmittua uusia ystäväsuhteita koulun, kurssin tai työharjoittelun kautta. Yksi haastateltava mainitsi saaneensa uusia ystäviä kavereiden kautta:

Kavereitten kautta, kenel tääl on ollu. Ja sit joskus mä oon käyny mukan niitten tykö ni sit ollaan siin tutustuttu. (Haastateltava 1)

Suomen kielen opiskelu muiden maahanmuuttajien kanssa luo mahdollisuuksia solmia ystäväsuhteita samanlaisessa elämäntilanteessa olevien kanssa, kuten seuraava haastateltava kertoi:

Joo on, mutta venäläisiä, koska minä opiskelen venäläisten kanssa ja tutustun siellä. (Haastateltava 5)

Osa haastateltavista kertoi ystävien kanssa vietetystä ajasta. Ystävien kanssa vietettiin aikaa esimerkiksi kyläilemällä toisten luona. Jos haastateltavalla oli lapsia, lapset kuuluivat osana ystävien kanssa vietettyä aikaa:

Jos tapaamme, tapaamme kotona ja lapset kanssa yhdessä ja puhumme, juomme teetä ja leikkimän, leikimme yhdessä. (Haastateltava 5)

No yleensä me tehään ihan kaikenlaista. Välist kun on viikonloppu ni sit me ollaan aina. Tota jos on kesä ni me ollaan menty grillaa, kaikkee semmost. (Haastateltava 1)

Ystäviltä saatu tuki ja apu sopeutumisessa oli ollut haastateltaville vähäistä. Neljä haastateltavaa viidestä koki, ettei ystäviltä saadulla avulla ole ollut merkitystä sopeutumisen kannalta. Yksi heistä kuitenkin kertoi, että kavereilla oli merkitystä siinä, että hän viihtyy Suomessa. Yksi viidestä haastateltavasta kertoi ystävien auttavan häntä, jos vain pystyvät, ja samalla tavalla hän auttaa ystäviään, mikäli vain on mahdollista. Kaksi haastateltavaa viidestä koki, etteivät ole tarvinneet apua tai eivät sitä tarvitse. Vain yksi haastateltava viidestä kertoi saavansa ystäviltä apua ja tukea. Ystävät olivat tarvittaessa toimineet hänelle tulkkiapuna tai hakeneet hänen lapsensa päiväkodista.

6.3 Vapaa-aika ja harrastukset

Kysyttäessä haastateltavilta kuinka he viettävät vapaa-aikaansa, kolme haastateltavaa viidestä mainitsi perheen osana vapaa-aikaa. Kaksi heistä kertoi vapaa-ajan vähyydestä, koska on perhe, lapsia ja kotitöitä. Toinen heistä mainitsi, että myös mies tarvitsee lapsen ohella apua. Yksi haastateltava näistä kolmesta eritteli vapaa-ajanviettotapojaan, kuten hiihto, laskettelu, luistelu, pyöräily, lukeminen ja virkkaaminen. Hän kertoi harrastavansa yhdessä perheen kanssa:

Hiihtoa, laskettelu, pyöräilyä, koska Venäjällä ei ole paikka missä voi pyöräillä. Suomessa on hyvä, oikein hyvä. Lukemista, virkata, uintia, menen uimahalliin lasten kanssa, ulkoilua...Kaikki harrastus perheen kanssa...Suomessa on monta paikka missä voi urheilla, harrasta. Venäjällä on juu, mutta ei mitää Suomessa. Suomessa on järvessä hiihtoa tai luistelu...Ja lapsen kanssa perheen kanssa paljon yhdessä tekemistä. (Haastateltava 5)

Kaksi muuta haastateltavaa viidestä vietti vapaa-aikaansa joko kavereiden kanssa ja myös opiskelu vei paljon aikaa.

6.4 Selviytyminen kielen kanssa

Uuden ja vieraan kielen kanssa selviytyminen alkuvaiheessa koettiin haastateltavien välillä vaihtelevasti. Kaksi viidestä haastateltavasta oli lapsia muuttaessaan Suomeen perheen mukana. Haastateltavat olivat Suomeen muuttaessaan 11 vuotta ja 16 vuotta. Molemmat menivät kouluun ja oppivat sitä kautta pikkuhiljaa suomenkielen. Toinen heistä aloitti koulun venäjänkielisellä luokalla, mutta koki, ettei se ollut hänen suomen kielen oppimisensa kannalta hyvä asia ja hän itse halusi vaihtaa suomenkieliselle luokalle:

Kaikki opintomateriaali ja kaikki kokeet venäjän kielellä ja sitten sieltä ei tuu minkäänlaista suomenkielen taitoa. Sen takia minä siirryin x kouluun. Siellä kaikki oli suomenkielellä, ei mitään venäjää. (Haastateltava 3)

Haastateltava mainitsi lisäksi käyneensä iltakurssilla suomen kieltä opiskelemassa kolme kertaa viikossa. Hän myös kertoi oppineensa suomen kielen siinä vaiheessa, kun vaihtoi suomenkieliselle luokalle:

Sitten kun menin x ylä-asteelle, niin sen jälkeen mie rupesin oppimaan. Siinä ei ollut kun vain kaksi kolme henkilöä, kuka osas venäjää. Oli vähän pakko. (Haastateltava 3)

Toinen haastateltava, joka muutti Suomeen lapsena, oppi suomen kielen käymällä ulkona ja kuuntelemalla, mitä muut puhuivat. Hänelle tarjottiin kielikurssia, mutta haastateltava koki parhaimmaksi tavaksi oppia kielen itse:

Mä kävin aika paljon ulkona ja kuulin mitä muut puhu...Suomes kaikki ain kysyy et miten sä oot nii hyvin oppinu. Sanon et käyn ulkon ja kaikki semmost. Ne sanooki et se on paras tapa et siin oppii enemmän. (Haastateltava 1)

Haastateltava sai koulussa apua opettajilta suomen kielen kanssa ja omasta mielestään oppi suomen kielen nopeasti:

Opettaja oli semmonen, et se sano et jos et ymmärrä ni tuu kysyy...Kirjat oli, hyvin vähän sanoja mitä en ymmärtäny. Sit mä kävin kysyy et mitä ne tarkotti ja sit ne selitti mitä ne tarkotti. Sit mä rupesin ymmärtää et okei. ” (Haastateltava 1)

Liebkind ym. kirjoittavat etnisen taustan ja kielisukulaisuuden merkityksestä valtaväestön kielen oppimisessa. Suomeen muuttaneilla virolaisilla on enemmän kielellistä pääomaa kielisukulaisuuden vuoksi verrattuna venäläisiin, joiden kieli eroaa monella tapaa huomattavasti suomen kielestä kieliopin, kirjoitustyylin ja lauserakenteen takia. Maahanmuuttajien joukossa on myös etniseltä taustaltaan suomalaisia, jotka puhuvat äidinkielenään suomea. (Liebkind ym. 2004, 83.)

Nuoruus ajanjaksona mahdollistaa myös kielen oppimisen helpommin. Tutkimukset ovat osoittaneet, että varsinkin vieraiden kielten ääntäminen opitaan nuorena helpommin. Suurin osa kouluikäisistä maahanmuuttajalapsista

käy valtaväestön kanssa samankielistä koulua, mikä altistaa lapset uudelle kielelle. (Håkansson 2003, Liebkindin ym. 2004, 83 mukaan.)

Kaksi muuta haastateltavaa tulivat Suomeen paluumuuttajina, ja molemmat olivat opiskelleet suomen kieltä Venäjällä/ Virossa ennen muuttoa Suomeen. Toisen haastateltavan kokemus oli, että muuttaessaan Suomeen hän ei osannut puhua suomea, mutta osasi kuitenkin kirjoittaa suomeksi, jos kuuli sitä. Hän ei kuitenkaan tiennyt sanojen merkitystä. Toinen haastateltava kertoi suorittaneensa suomen kielen tentin Venäjällä ennen muuttoa Suomeen. Haastateltava kertoi, että oli lukenut suomen kieltä vuoden yliopistossa ennen muuttoa, mutta myös lapsena lukenut suomenkielisiä kirjoja sekä myös kirjoittanut suomeksi. Haastateltava kertoi myös, että hänen vanhempansa usein puhuivat suomea kotona.

Yksi haastateltavista kertoi selvinneensä suomen kielen kanssa oman miehen avustuksella. Hänellä oli muutettaessa suomalainen aviomies, joka puhui myös venäjää, joten hän auttoi haastateltavaa kielen kanssa. Haastateltava kertoi lisäksi työvoimatoimiston tarjoamasta kielikurssista, jonne meni.

Kielitaidon tarve yleensä lisääntyy muutettaessa uuteen maahan, ja maahanmuuttajien oma äidinkieli menettää virallisen merkityksensä. Maahanmuuttajien omaa äidinkieltä voidaan käyttää vain epävirallisissa tilanteissa kotona ja muiden samaa kieltä puhuvien kanssa. Heikko kielitaito vaikuttaa ja näkyy maahanmuuttajien elämässä monella tavalla. Yhteiskunnallisiin toimiin osallistuminen voi olla heikkoa, ja sen lisäksi maahanmuuttajat voivat joutua seurustelemaan vain samaan ryhmään kuuluvien kanssa. Heikon kielitaidon omaavat maahanmuuttajat ovat myös riippuvaisia muista ihmisistä, mikäli haluavat saada tietoa heille tärkeistä asioista. (Liebkind ym. 2004 79- 80.)

Tutkimuksissa on havaittu valtaväestön käyttämän kielen lisääntyvän maahanmuuttajien keskuudessa sitä mukaa, mitä kauemmin maahanmuuttaja on asunut maassa. Maassa asumisen merkitys kielitaidolle korostuu

maahanmuuton alkuvaiheessa, ei kuitenkaan siitä syystä, että uudelle kielelle altistutaan ainakin jossakin määrin esimerkiksi television välityksellä. Syyksi on löydetty kielikursseille ohjautuminen, mikä on maahanmuuton alkuvaiheessa yleisempää kuin myöhemmin vuosina. Myös lapsena maahanmuuttaneilla kielellinen ja sosiaalinen kehitys on seuraavat 10 vuotta merkittävämpää kuin vanhempana maahan muuttaneilla. (Chiswick & Repetto 2000, Liebkindin ym. 2004,83 mukaan.)

Suurimmalle osalle haastateltavista tarjottiin apua suomenkielen oppimisessa heidän muutettuaan Suomeen. Kaksi lapsena Suomeen muuttanutta saivat apua luonnollisesti koulusta, mutta toiselle heistä tarjottiin vielä erikseen mahdollisuutta suomenkielen kurssille. Toinen haastateltava puolestaan kävi omaehtoisesti suomenkielen iltakurssilla opiskelemaan. Kahdelle haastateltavalle viidestä työvoimatoimisto tarjosi mahdollisuutta kielikurssiin. Toinen heistä opiskelee edelleen suomenkieltä kurssilla. Yksi haastateltava viidestä kertoi, että muutettuaan Suomeen pääsi saman tien opiskelemaan ja tällä hetkellä tärkeintä hänelle on saada ammatti, vaikka suomenkielen opiskelu häntä kiinnostaakin. Haastateltava kuitenkin tarkensi, että koulussa opiskelukielenä on suomi.

Suurin osa haastateltavista sai tukea ja apua suomen kielellä selviytymisessä myös omalta lähipiiriltä. Kolme haastateltavaa viidestä mainitsi saaneensa alkuvaiheessa apua suomen kielen kanssa joko omilta vanhemmilta tai puolisoilta. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa apua omalta äidiltään, koska äiti puhui parempaa suomea. Äiti auttoi haastateltavaa esimerkiksi pankissa asioimisessa. Neuvolakäynneillä ja sairaalassa kielen mukana tuomat haasteet selvitettiin käyttämällä tulkkausta, jonka haastateltava koki hyvänä asiana.

6.5 Suomen kielen oppiminen

Kotouttamistyön tavoitteiden mukaisesti maahanmuuttajia tuetaan kaksikielisyyden kehittämisessä, ja oman äidinkielen säilyttäminen ja siirtäminen

seuraaville sukupolville on tärkeää. Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen vaatii kuitenkin maahanmuuttajilta valtakielen omaksumista. Maahanmuuttajan oma äidinkieli on side omiin juuriin; vanhempiin, isovanhempiin, mutta myös kotimaahan ja kulttuuriin. Omien ajatusten ja tunteiden kertominen on syvällisempää omalla äidinkielellä, ja yllättävissä tilanteissa itseään on helpompi ilmaista omalla äidinkielellä, minkä takia sitä voidaan kutsua myös tunnekieleksi. (Räty 2002, 154.)

Yhteiskunnassa toimimisen ja pärjäämisen edellytys on valtakielen riittävä osaaminen. Riittävä kielitaito määräytyy tilanteen mukaan, ja tilanteista riippuen se vaihtelee. Vierasta kieltä voi osata eri tasoilla, ja oppimiseen vaikuttaa oma äidinkielen taito, tottumus opiskella vierasta kieltä, mutta myös elämäntilanne ja valmius oppia uusia asioita. Yksilöllisistä eroista riippuen sujuva puhetaito opitaan 2-3 vuodessa, ja sitä voidaan kutsua sosiaalisesti kielitaidoksi. Ihminen osaa normaalissa kanssakäymisessä tarvittavat sanat, mutta sanavarasto on kuitenkin rajoittunut ja perustuu konkreettisiin käsitteisiin. Kieli saattaa toisinaan kuulostaa tökeröltä, eikä ihminen välttämättä osaa muotoilla sanomisiaan tilanteeseen sopivalla tavalla. Kielitaidossa voi olla puutteita, ja ihminen tietää sanojen merkityksen, mutta ei ymmärrä sävyä, mikä toisinaan saattaa aiheuttaa hämmennystä keskustelun toisessa osapuolella. Sosiaalinen kielitaito opitaan kieltä käyttämällä, joten ihmisiä tulisi rohkaista puhumaan ja käyttämään kieltä. Toisinaan vierasta kieltä joutuu kuitenkin käyttämään luovasti, oman sanavaraston puitteissa. (Räty 2002, 159.)

Kognitiivisen kielitaidon oppiminen vaatii arkikielen oppimista pidemmän ajan. Kognitiivista kielitaitoa tarvitaan opiskelussa, tieteellisessä ajattelussa ja ajatuksenvaihdossa. Ihmisellä on kognitiivisen kielitaidon oppimisen myötä monipuolinen sanavarasto, ja hän hallitsee abstrakteja käsitteitä ja käyttää erilaisia lauserakenteita. (Räty 2002, 159.)

Työntekijät saattavat toisinaan yliarvioida maahanmuuttajien kielitaidon. Lapset oppivat nopeasti sosiaalisen kielitaidon, puhuvat sujuvasti ja ääntävät oikein. Koulunkäynnissä vaadittava kognitiivinen kielitaito on kuitenkin puutteellista.

Vahva äidinkielen osaaminen on yhteydessä kognitiivisen kielitaidon oppimiseen vieraalla kielellä, ja jos ihminen hallitsee käsitteitä ja tiedollista ajattelua omalla äidinkielellään, osaaminen on siirrettävissä myös muihin kieliin. (Räty 2002, 159.)

Kaikki haastateltavat kokivat suomen kielen oppimisen tärkeänä alkuvaiheessa. Yksi haastateltavista haluaisi opiskella edelleen suomen kieltä lisää, mutta tällä hetkellä piti tärkeämpänä ammatin saamista. Haastateltava opiskeli kuitenkin suomen kielellä, joten sitä kautta kuulee suomen kieltä päivittäin. Yksi haastateltavista mainitsi, että halu oppia suomen kieli toi mukanaan myös haasteita. Hän kertoi suomen kielen hankaloittaneen hänen englannin kielen oppimistaan ja haastatteluhetkellä hän ei osannut kuin venäjää ja suomea. Yksi haastateltavista opiskeli haastatteluhetkelläkin suomen kieltä. Yksi haastateltavista mainitsi, että eläminen Suomessa vaatii suomen kielen taitoa ja toivoi, että hänen oma lapsensakin oppisi tulevaisuudessa suomen kielen, vaikka kotona he tällä hetkellä puhuvat omaa äidinkieltään.

Burakoff-Heinosen opinnäytetyössä kielen merkitys ja sen oppiminen nousi myös korostuneesti esille. Kielen katsottiin olevan perusta kaikelle muulle oppimiselle, sopeutumiselle ja elämiselle uudessa maassa. Muuton alkuvaiheessa ensimmäinen vuosi koettiin sopeutumisen kannalta haastavimmaksi, ja suurimmaksi osaksi siihen vaikutti kielitaidottomuus. Kielitaidottomuus vaikutti työn saantiin, mutta myös haastateltavien omanarvontuntoon. Kieltä tarvittiin joka paikassa ja kielitaidottomuus teki elämästä raskasta. Kielitaidottomuus nousi esille myös itsensä ilmaisussa. Suomen kielellä haastateltavat kertoivat sen, minkä osasivat, mutta syvällisempi asioista kertominen, omien mielipiteiden esille tuominen ja vaikeista asioista puhuminen ja asioihin vaikuttaminen olivat hankalaa heikon kielitaidon takia. (Burakoff-Heinonen 2012.)

6.6 Tukihenkilön tarve

Neljä haastateltavaa viidestä kertoi, että olisi ollut valmis ottamaan vastaan vapaaehtoisen tukihenkilön alkuvaiheessa. Yksi haastateltavista, joka oli muuttanut Suomeen jo lapsena, koki että hänen piti opiskella ja pärjätä yksin. Haastatteluhetkellä kukaan haastateltavista ei kokenut enää tarvetta tukihenkilölle.

Haastateltavat kokivat, että suomalainen palvelujärjestelmä ja monet erilaiset lomakkeet tuottivat alussa hankaluutta, varsinkin kun oma kielitaito oli muutettaessa huono tai sitä ei ollut juuri lainkaan. Yksi haastateltavista toivoi, että tukihenkilö voisi olla maahanmuuttaja, joka on Suomeen muuttaessaan kohdannut samanlaisia ongelmia ja sitä kautta ymmärtäisi ja osaisi tukea muita maahanmuuttajia.

No jos jotain kysyttävää tai tärkeitä asioita tai jotain..sitten nää Suomen kelat ja miten nää jutut menee. Et niistä asioista mä en vaan tienny yhtään mitään. (Haastateltava 1)

Kahden haastateltavan mielestä tukihenkilön syntyperällä ei olisi ollut merkitystä. Yksi haastateltavista mainitsi, että mikäli tukihenkilö ja hän itse ymmärtävät toisiaan, ei sillä olisi ollut merkitystä, onko tukihenkilö venäläinen vai suomalainen. Haastateltava kuitenkin kertoi, että haluaa puhua suomalaisten kanssa, koska suomalaiset puhuvat oikealla tavalla omaa murretta. Venäläiset eivät puhu haastateltavan kokemuksen mukaan oikeilla päätteillä ja siksi mieluummin puhuu suomalaisten kanssa. Kaksi haastateltavaa puolestaan koki, että tukihenkilön olisi ollut hyvä olla venäläinen. Toinen heistä perusteli kantaansa seuraavasti:

Jos esimerkiksi venäläinen, jotka halusivat auttaa ensimmäinen kuukautta tai esimerkiksi mille voisi soittaa ja kysyä...Tulet ensin on vaikea jos esim. puhut vielä huonosti, on vaikea suomen kanssa...Jos esimerkiksi maahanmuuttaja ja hänellä olisi samanlaisia ongelmia tai... (Haastateltava 4)

Suomessa maahanmuuttajille suunnattua ystävöimintää järjestää Punainen Risti. Monikulttuurinen toiminta tuo yhteen eritaustaisia ihmisiä ja vapaaehtoisvoimin järjestetyn toiminnan tarkoituksena on edistää

yhdenvertaisuutta ja moniarvoisen yhteiskunnan rakentumista. Punaisen Ristin periaatteiden mukaan jokainen ihminen on yhtä arvokas riippumatta siitä, missä on syntynyt, mihin uskoo tai miltä näyttää. Punaisen Ristin järjestämä monikulttuurinen toiminta käsittää ystävöiminnan, läksykerhot, kielikerhot, kansainvälisen klubin, leiritoiminnan ja asumisavun. (Suomen Punainen Risti 2012- 2013.)

Punaisen Ristin toiminnan tarkoituksena on auttaa ja tukea erityisesti kaikkein haavoittuvimpia, ja osa Suomeen muuttaneista tarvitsee erityistä tukea. Toiminta on kuitenkin avointa kaikille ja sen taustalla on ihmisen avun ja tuen tarve riippumatta taustoista ja Suomeen muuton syistä. Punaisen Ristin järjestämän monikulttuurisen toiminnan tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan kotoutumista, ja arkipäiväinen kanssakäyminen maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä vähentää ennakkoluuloja ja jännitteitä luontevalla tavalla. (Suomen Punainen Risti b, 4.)

Empowerment of Families with Children-hankkeen, josta myös tämä opinnäytetyö sai alkunsa, yhtenä toimintamuotona on kulttuuritulkkitoiminnan kehittäminen ja mallintaminen. Kulttuuritulkkitoiminta aloitettiin Kymenlaaksossa syyskuussa 2011, ja sen kohderyhmänä ovat venäläistaustaiset perheet. Kulttuuritulkkina toimii viisi vuotta sitten Venäjältä muuttanut henkilö, jolla on psykologian ja kasvatustieteiden koulutus. Kulttuuritulkin tarkoituksena on ollut toimia kulttuurisena välittäjänä kahden kulttuurin välillä. Kulttuuritulkki on toiminut myös sillanrakentajana työntekijän ja asiakkaan välillä ja näin tukenut työntekijän ja asiakkaan välisen luottamuksen syntymistä sekä yhteistyötä. Kulttuuritulkki on toiminut osana kaksisuuntaista prosessia, jonka tarkoituksena on ollut tulkita suomalaista kulttuuria maahanmuuttajille, mutta myös tulkita maahan muuttaneiden omaa kulttuuria perheiden kanssa työskenteleville työntekijöille. (Heino 2013, 3-4.)

Kulttuuritulkkitoiminnassa asiakkuudet perheiden kanssa ovat alkaneet sosiaalitoimen työntekijöiden aloitteesta, jonka jälkeen perhe, työntekijä sekä kulttuuritulkki ovat tavanneet. Tähän mennessä kulttuuritulkillä on ollut

yhdeksän lapsiperhettä lastensuojelun puolelta ja 19 perhettä päiväkodin puolelta. Joissain tapauksissa kulttuuritulkki on toiminut tukihenkilönä asiakkaille ja tavannut heitä ilman toista työntekijää yksin. Näissä tapaamisissa kulttuuritulkki on antanut perheille keskusteluapua, ja tämä työmuoto on ollut hyvin suosittua perheiden vähäisten sosiaalisten verkostojen takia. Palveluohjaus, tietojen välittäminen ja käytännön apu ovat myös kuuluneet kulttuuritulkin työhön perheiden kanssa. Perheiden tarpeista riippuen tietoa voidaan antaa suomalaisesta palvelujärjestelmästä, julkisista palveluista, lastenkasvatuksesta ja terveydenhuollosta. Palveluohjauksella on pyritty löytämään asiakkaan tilanteen kannalta hänelle tärkeät palvelut, ja neuvonnan avulla tuetaan asiakkaita myöhemmin hakemaan itse tarvitsemiaan palveluita. Käytännön avulla on tarjottu asiakasperheille tukea mm. erilaisten lomakkeiden täyttämässä ja asioimisessa eri viranomaisten luona. (Heino 2013.)

7 Yhteenveto

Elämän Venäjällä/ Virossa ennen muuttoa Suomeen suurin osa haastateltavista koki hyvänä. Kaikilla haastateltavilla oli Venäjällä/ Virossa asuessaan sukulaisia, joiden kanssa olivat tekemisissä. Perheen ja lähisuvun merkitys korostui haastateltavien kertoessa elämisestään kotimaassaan. Asuminen ja eläminen koettiin suurimmaksi osaksi hyvänä ja tavallisena elämänä, mutta asumiseen liittyi kuitenkin myös haasteita kuten opiskelumahdollisuuksien puuttuminen.

Apua ja tukea haastateltavat saivat sukulaisilta tarvittaessa. Apua saatiin mm. lastenhoidossa, mutta perheen antama tuki mainittiin myös opiskelussa. Avun ja tuen merkitys ei kuitenkaan noussut korostuneesti esille, vaan haastateltavat kokivat sen tarpeelliseksi vain kysyttäessä. Tässä kohtaa tuloksia analysoitaessa oli otettava huomioon kaksi lapsena Suomeen muuttanutta haastateltavaa. Heidän kokemuksensa avun ja tuen saamisesta saattoi olla erilainen kuin muiden haastateltavien, jotka kertoivat tuen saamisesta aikuisen

näkökulmasta. Lapsen tarve apuun ja tukeen esimerkiksi omilta vanhemmilta on kokonaisvaltaisempaa ja välttämätöntä, mikä taas aikuisen näkökulmasta katsottuna voi olla aivan päinvastainen.

Suurimmalla osalla haastateltavista oli ystäviä heidän asussaan Venäjällä/ Virossa. Vain yksi haastateltavista kertoi, ettei hänellä juurikaan ollut ystäviä. Yhden haastateltavan kertoman mukaan ystävät koostuivat suurimmaksi osaksi opiskelukavereista. Tuki ja apu ystävilta koettiin haastatteluaineiston perusteella hyvin vähäiseksi tai sitten sitä ei tarvittu. Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta haastateltavilla oli erilaisia harrastuksia ja vapaa-ajanviettotapoja kotimaassaan. Aineistosta nousivat esille erilaiset käsityöt, käsillä tekeminen sekä liikunta.

Suomeen muuton jälkeen suurimmalla osalla haastateltavista säilyi yhteydenpito Venäjälle ja Viroon jääneisiin sukulaisiin, ja se koettiin merkitykselliseksi. Haastatteluaineistoa analysoitaessa on kuitenkin huomioitava se, että suurimmalla osalla haastateltavista asuu tällä hetkellä sukulaisia jo Suomessa. Venäjän/ Viron puolella asuvien sukulaisten määrä on vähentynyt, mikä puolestaan vaikuttaa myös yhteydenpitoon haastateltavien kotimaahan.

Yhteydenpito Venäjällä/ Virossa asuviin ystäviin vaihteli haastateltavien välillä. Sukulaisten tavoin myös osa ystävistä oli saattanut muuttaa kotimaasta pois. Suomeen lapsena muuttaneet haastateltavat ovat voineet solmia uusia ystäväsuhteita ja muodostaa uuden kaveripiirin Suomessa koulun myötä, ja siitä syystä ystäviä ei välttämättä enää ole jäljellä Venäjällä/ Virossa tai heihin ei pidetä enää yhteyttä. Muut haastateltavat kertoivat pitävänsä yhteyttä Venäjällä/ Virossa asuviin ystäviin sen enempää asiaa tarkentamatta.

Muuton jälkeen kotimaahan jääneisiin sukulaisiin ja ystäviin pidettiin tiiviisti yhteyttä. Yhteydenpitotavoista nousivat esille internet ja Skype sekä Facebook. Puhelimen välityksellä pidettiin myös yhteyttä. Kaikki haastateltavat kävivät Venäjällä/ Virossa sukulaisia ja ystäviä tapaamassa, suurin osa haastateltavista tosin aika harvoin, mutta sukulaiset ja ystävät kävivät myös Suomessa

tapaamassa heitä. Toisaalta pitkä ja kallis matka ja viisumin saannin vaikeus saattoivat olla esteinä sukulaisten vierailuille Suomeen.

Avun ja tuen saaminen sukulaisilta ja ystävilä oli suurimmalla osalla haastateltavista ollut Suomeen muuton jälkeen hyvin vähäistä, tai se ei noussut haastatteluaineistossa esille. Vain kaksi haastateltavista mainitsi saaneensa apua, ja toinen heistä kertoi saavansa apua vain ystävilä.

Haastateltavien kokemuksen mukaan Suomeen muutto ei ollut merkittävästi vaikuttanut Venäjälle/ Viroon jääneisiin sukulais- ja ystäväsuhteisiin. Tiivis yhteydenpito sukulaisien kanssa mahdollisti kuulumisten kyselemisen, ja vierailut puolin ja toisin yli rajojen pitivät suhteita yllä. Yhden haastateltavan Suomeen muutto vaikutti jopa positiivisessa mielessä yhteydenpitoon lähisukulaisen kanssa ja tiivisti heidän yhteydenpitoaan.

Sosiaalinen tukiverkosto Suomessa muodostui suurimmaksi osaksi haastateltavien lähipiiristä. Suurimmalla osalla haastateltavista asui sukulaisia Suomessa, ja omat vanhemmat tai vanhempi, sisarukset, serkut, tädit, puoliso ja omat lapset nousivat haastatteluaineistosta esille haastateltavien kertoessa sukulaissuhteistaan Suomessa. Haastatteluista nousivat esille myös Suomessa asuvat kaukaiset sukulaiset. Sukulaisten kanssa haastateltavat pitivät yhteyttä hyvin vaihtelevasti. Osa haastateltavista kertoi pitävänsä sukulaisien kanssa yhteyttä harvoin. Syyksi haastateltavat kertoivat työkiireet ja perhesyyt. Toisaalta läheisimpien sukulaisien kanssa pidettiin kuitenkin yhteyttä mm. internetin välityksellä.

Jokainen haastateltava mainitsi saavansa apua ja tukea nykyisin asuessaan Suomessa joko puolisolta tai ex-puolisolta. Myös omilta vanhemmilta osa haastateltavista kertoi saavansa apua tarvittaessa. Avun tarpeen eri haastateltavat saattoivat ymmärtää eri tavalla, koska osa haastateltavista koki, etteivät tarvitse apua. Avun ja tuen tarve on saatettu ymmärtää myös rahallisena auttamisena eikä niinkään henkisenä tukena. Haastatteluaineistosta

nousivat esille myös puolison vanhemmat, isovanhemmat, ex-puolison sukulaiset, naapurit sekä omat lapset avun ja tuen tarjoajina.

Suurin osa haastateltavista on saanut solmittua uusia ystävyysuhteita Suomessa asuessaan. Haastateltavien ystävät olivat suurimmaksi osaksi venäläistaustaisia. Uusia ystäviä haastateltavat ovat saaneet koulussa, kurssilla tai työharjoittelupaikoissa. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa uusia ystäviä kavereiden kautta. Ystävien määrä suurimmalla osalla haastateltavista on melko pieni. Suomen kielen heikko osaaminen, perhe ja opiskelu voivat olla haasteita uusien ystäväsuhteiden solmimiselle, kun ei ole aikaa eikä riittävää kielitaitoa. Haastateltavat kuitenkin kokivat tämänhetkisen ystäviensä määrän riittäväksi.

Suomalaisten kanssa ystäväystymisen haastateltavat kokivat eri tavalla. Mikäli on tarve saada ystäviä, ystäväsuhteiden solmiminen voi olla helppoa ja myös yhteisymmärryksen löytäminen ja ihmisten kanssa toimeen tuleminen mahdollistavat ystäväystymisen suomalaisten kanssa. Toisaalta kielitaito, aika ja erilaiset elämäntilanteet saattavat hankaloittaa ystäväystymistä suomalaisten kanssa.

Suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta ystävilta saadulla avulla ja tuella ei ole ollut haastateltavien kokemuksen mukaan merkitystä tai se on ollut hyvin vähäistä. Kavereilla on kuitenkin voinut olla merkitystä siinä, että haastateltava viihtyy Suomessa. Osa haastateltavista koki, etteivät ole tarvinneet ystävilta apua. Haastatteluaineistosta nousi kuitenkin esille se, että osa haastateltavista sai ystävilta apua tarvittaessa, mutta sopeutumisen kannalta sillä ei ole ollut suurta merkitystä.

Haastateltavat viettivät Suomessa vapaa-aikaansa suurimmaksi osaksi perheen parissa. Osa haastateltavista koki vapaa-ajan hyvin vähäiseksi perheen, lapsien, kotitöiden ja opiskeluiden takia. Yhden haastateltavan kertoman mukaan harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet ovat Suomessa

paremmat kuin Venäjällä/ Virossa ja sen takia hän harrastaakin paljon perheen kanssa yhdessä.

Uuden kielen kanssa selviytymisen haastateltavat kokivat toisiinsa verrattuna eri tavoin. Uuden kielen oppimiseen vaikuttivat ikä, tausta sekä muuton syy. Lapsena Suomeen muuttaneet haastateltavat oppivat suomen kielen pikkuhiljaa koulussa. Kaksi paluumuuttajina Suomeen muuttanutta haastateltavaa oli opiskellut suomen kieltä jo Venäjällä, ja toinen heistä kertoi, että hänen vanhempansa puhuivat usein kotona suomea. Yksi haastateltavista selvisi suomen kielellä oman suomalaisen miehensä avustuksella. Tämä haastateltava kertoi myös käyneensä kielikurssilla.

Muuton alkuvaiheessa suurimmalle osalle haastateltavista tarjottiin mahdollisuutta suomen kielen kurssiin. Kielikurssimahdollisuutta tarjottiin työvoimatoimiston kautta ja koulusta, mutta myös omaehtoinen osallistuminen kielikurssille nousi esille haastatteluaineistosta. Haastateltavista osa kävi haastatteluiden aikaan kielikurssilla tai opiskeli suomen kielellä. Haastateltavat olivat saaneet apua suomen kielen kanssa myös omilta vanhemmiltaan tai puolisoiltaan. Haastateltavat kokivat suomen kielen oppimisen tärkeäksi ja merkitykselliseksi alkuvaiheessa. Vaikka kotona saatettiin puhua omaa äidinkieltä, tulevien lapsien toivottiin kuitenkin oppivan myös suomen kielen.

Suurin osa haastateltavista olisi ollut valmis ottamaan vastaan vapaaehtoisen tukihenkilön muuton alkuvaiheessa. Vain yksi haastateltavista koki, että hänen piti pärjätä yksin. Haastatteluaineistosta nousivat esille suomalainen palvelujärjestelmä ja erilaiset lomakkeet, jotka tuottivat alkuvaiheessa hankaluutta. Tukihenkilön toivottiin olevan maahanmuuttaja, joka mahdollisesti olisi kohdannut samanlaisia ongelmia ja sitä kautta ymmärtäisi ja osaisi tukea. Toisaalta tukihenkilön syntyperällä ei katsottu olevan kuitenkaan merkitystä, vaan tärkeämpänä katsottiin olevan molemminpuolinen ymmärrys. Kaksi haastateltavista puolestaan koki, että tukihenkilön olisi hyvä olla venäläinen.

8 Pohdintaa ja jatkotutkimusideoita

Tämän opinnäytetyön kirjoittaminen on ollut pitkä prosessi. Periksiantamattomuus ja aiheen mielekkyys kuitenkin kannustivat sitkeästi eteenpäin. Minulla ei ollut minkäänlaisia ennakko-oletuksia opinnäytetyön tuloksista, ja avarakatseisuus onkin ollut yksi opinnäytetyön kantavista voimista. Haastateltavien kielitaito on alusta saakka ollut yksi opinnäytetyön suurimmista haasteista. Itse en puhu venäjää, ja mahdollisten tulkkien löytäminen haastattelutilanteisiin on ollut haasteellista. Saimaan ammattikorkeakoulun kautta sain yhteystiedot venäjää puhuvasta opiskelijasta, joka lupautui tarvittaessa mukaan haastatteluihin. Tulkki oli mukana yhdessä haastattelussa, ja muiden haastateltavien kielitaito jäi työntekijöiden arvioinnin varaan siitä, selviävätkö haastateltavat suomen kielellä.

Mikäli haastattelut olisi suurimmaksi osaksi tehty haastateltavien äidinkielellä, olisi heidän kertomansa tieto voinut olla syvällisempää. Toisaalta kuitenkin aiheesta tehdyt muut tutkimukset ovat osoittaneet hyvin samansuuntaisia tuloksia, joten oliko kielitaidolla kuitenkaan kovin suurta merkitystä tuloksia tarkasteltaessa. Itse koin kuitenkin tärkeäksi tehdä haastattelut suomen kielellä ja sen avulla tukea ja rohkaista maahanmuuttajia käyttämään suomen kieltä pienistä virheistä huolimatta.

Aihetta voisi tulevaisuudessa tutkia rajaamalla haastattelut koskemaan nuoria lapsiperheitä, yksinäisiä tai parisuhteessa asuvia ja verrata heidän kokemuksiinsa sosiaalisen tukiverkoston merkityksestä sopeutumisessa. Aihetta voisi tarkastella myös lapsina Suomeen muuttaneiden näkökulmasta ja selvittää, miten he itse aikuisina kokevat maahanmuuton lapsuusiässä vaikuttaneen heihin ja millainen merkitys sosiaalisella tukiverkostolla on heille ollut sopeutumisen kannalta.

Maahanmuuttajien sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja elämiseen uudessa maassa on pitkä prosessi. Maahanmuuttajien omat voimavarat ja tukiverkosto ovat tärkeitä sopeutumisprosessissa. Huomionarvoista maahanmuuttajien

sopeutumisessa on kuitenkin myös valtaväestön suhtautuminen maahanmuuttajiin: millä tavalla valtaväestö kokee maahanmuuttajien saapumiseen pieneen kaupunkiin ja millä tavalla he olisivat valmiit auttamaan ja tukemaan maahanmuuttajien sopeutumista Suomeen.

Tukihenkilötoimintaa kehittämällä valtaväestön ja maahanmuuttajien välistä kuilua saataisiin kurottua umpeen ja silta toimivaan vuorovaikutukseen kahden kulttuurin välillä rakennettua. Kulttuuritulkkitoiminnan laajentaminen koskemaan eri perustein maahan muuttaneita henkilöitä tukisi myös maahanmuuttajien ja työntekijöiden välistä yhteisymmärrystä ja ennen kaikkea maahanmuuttajien sopeutumista uudenlaiseen elinympäristöön.

Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää muiden samasta aiheesta tehtyjen selvityksien ja tutkimusten kanssa suunniteltaessa ja kehitettäessä palveluita venäläisille ja virolaisille maahanmuuttajille. Mitkä ovat niitä asioita, joihin maahanmuuttajat itse kokevat apua tarvitsevänsä ja mikä merkitys sosiaalisella tukiverkostolla maahanmuuttajille itselleen loppujen lopuksi on. Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta tukisi hyvin kaupungin järjestämiä palveluita ja maahanmuuttajat saisivat yksilöllisiin tarpeisiin perustuvaa neuvontaa ja ohjausta.

Kuviot

Kuvio 1. Ulkomaankansalaiset kunnittain 2012. Tilastokeskus. S.14.

Lähteet

Abdelhamid, P., Juntunen, A & Koskinen, L. 2010. Monikulttuurinen hoitotyö. Helsinki. WSOY.

Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Keuruu. Otava.

Burakoff-Heinonen, P. 2012. Venäläisen maahanmuuttajan sopeutuminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Terveiden edistämisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39343/burakoff-heinonen_paula.pdf?sequence=1 Luettu 9.5.2013.

Eksote. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri. Kotoutuminen ja kotouttaminen.
<http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/kotoutuminen/sivut/default.aspx> Luettu 13.5.2013.

Etelä- Karjalan kotouttamisohjelma vuosille 2013- 2016. Luonnos 1.10.2012.
http://www.socom.fi/sites/default/files/tiedostot/luonnos_ek_kotouttamisohjelma01_10_2012.pdf Luettu 27.4.2013.

Etelä-Karjalan liitto 2008. Muu maa mustikka? Maahanmuuttajat Etelä-Karjalassa.

Heino, E. 2013. Kulttuuritulkkitoiminta. Empowerment of Families with Children hanke.
http://www.helsinki.fi/palmenia/kotka/hankkeet/empowerment/pdf/raportti_kulttuuritulkkitoiminnasta.pdf Luettu 10.5.2013.

Helsingin yliopisto. Lehdistötiedotteet. 25.5.2011. HY: Eri kulttuureista tulevien lapsiperheiden hyvinvointia edistetään suomalais-venäläisellä hankkeella.
<http://savotta.helsinki.fi/halvi/tiedotus/lehti.nsf/e1e392ad852e72f5c225680000404fa8/2002c37ebf1cd47ec225789a004d54bd?OpenDocument> Luettu 10.5.2013.

Helsingin yliopisto 2006 a. Koulutus ja kehittämiskeskus Palmenia.
<http://www.palmenia.helsinki.fi/hankkeet/hanketiedot.asp?id=84> Luettu 9.3.2012.

Helsingin yliopisto 2006 b. Koulutus ja kehittämiskeskus Palmenia.
<http://www.helsinki.fi/palmenia/kotka/2011/09112011.htm> Luettu 9.3.2012

Imatran kaupunki a. Mistä kaksoiskaupungissa on kysymys?
<http://kanava.etela-karjala.fi/Kiinteasivu.asp?KiinteasivuID=6777&NakymaID=216> Luettu 27.4.2013.

Imatran kaupunki b. Maahanmuuttajatyö. <http://www.imatra.fi/> Luettu 28.5.2013.

Jaakkola, M. 1991. Suomen ulkomaalaiset. Perhe, työ ja tulot. Helsinki. VAPK-kustannus.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasisimi ja syrjintä Suomessa. Helsinki. Gaudeamus.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/ 2010

Liebkind, K. (toim.) 1994. Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki. Gaudeamus.

Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki. Gaudeamus.

Maahanmuuttovirasto a. Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä.
http://www.migri.fi/medialle/sanasto#M_fi Luettu 28.4.2013.

Maahanmuuttovirasto b. Inkerinsuomalaisten paluumuuttojono suljetaan 1.7.2011.
http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/inkerinsuomalaisten_paluumuuttojono_suljetaan_1_7_2011 Luettu 10.5.2013.

Paananen, S. (toim.) 2005. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus. Edita Prima.

Piippo, N. 2008. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu- tutkielma. Venäläisten maahanmuuttajien kotoutuminen. Venäjänkielisten aikuisten maahanmuuttajien kotoutuminen Jyväskylän alueella vuosien 2007 – 2008 vaihteessa.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/38316/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201208202186.pdf?sequence=1> Luettu 9.5.2013.

Pitkänen, M. & Jaakkola A. 1997. Inkerinsuomalaiset kunnassa. Suomen kuntaliitto. Jyväskylä. Gummerus.

Pollari, J. & Koppinen, M-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Juva. PS- kustannus.

Ronkainen, K. Maahanmuuttokoordinaattori, Imatra. Haastattelu 16.1.2013.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki. Tammi.

Saimaan ammattikorkeakoulu. Saimaan ammattikorkeakoulu kehittää lapsiperheiden hyvinvointipalveluja. <http://www.saimia.fi/fi-FI/ajankohtaista/693->

saimaan-ammattikorkeakoulu-kehittaa-lapsiperheiden-hyvinvointipalveluja
Luettu 10.5.2013.

Sisäasiainministeriö a. Uusi kotoutumislaki. Suomeen muuton alkuvaiheen ohjausta parannetaan. Taustatiedote sisäasiainministeriö, maahanmuutto-osasto.

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/aek/maahanmuutto/Documents/Uusi%20kotoutumislaki%20voimaan%20syyskuussa%202011.pdf> Luettu 29.4.2013.

Sisäasiainministeriö b. Maahanmuuton vuosikatsaus 2011.
http://www.intermin.fi/download/33826_maahanmuutto_2011_tilastokatsaus_web.pdf Luettu 28.5.2013.

Sisäasiainministeriö 2013a. Kotoutuminen.

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen> Luettu 29.4.2013.

Sisäasiainministeriö 2013b. Maahanmuutto Suomeen.

http://www.intermin.fi/fi/kehittamishankkeet/maahanmuutto_2020/maahanmuuton_trendit Luettu 29.4.2013.

Suomen Punainen Risti a. Vapaaehtoisen opas. Kotoutumisen tukena. Osa 4.

<http://rednet.punainenristi.fi/sites/rednet.mearra.com/files/tiedostolataukset/kotoutumisen%20tukena%20-%20vapaaehtoisen%20opas%20%28hyv%C3%A4%20tiet%C3%A4%C3%A4%29.pdf> Luettu 10.5.2013.

Suomen Punainen Risti b. Vapaaehtoisen opas. Kotoutumisen tukena. Osa 1 lukijalle.

<http://rednet.punainenristi.fi/sites/rednet.mearra.com/files/tiedostolataukset/kotoutumisen%20tukena%20-%20vapaaehtoisen%20opas%20%28lukijalle%29.pdf> Luettu 10.5.2013.

Suomen Punainen Risti 2012-2013. Tule mukaan monikulttuuriseen toimintaan.

<http://www.punainenristi.fi/tule-mukaan/monikulttuuriseen-toimintaan> Luettu 10.5.2013.

Tilastokeskus a. Tieto & Trendit- lehti. 1/2011. Kuka on maahanmuuttaja?

http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html Luettu 30.4.2013.

Tilastokeskus b. Maahanmuuttoa viime vuotta selvästi enemmän.

http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2012/muutl_2012_2013-04-26_tie_001_fi.html Luettu 29.4.2013.

Tilastokeskus c. Imatra.

<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/153.html> Luettu 27.4.2013.

Tilastokeskus d. Ulkomaankansalaiset kunnittain 2012.

http://tilastokeskus.fi/tup/seutunet/imatra_vaesto.html Luettu 28.5.2013.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Ulkoasiainministeriö 2013. Taustatiedote inkerinsuomalaisten paluumuuton nykytilanteesta. Lehdistötiedote 27.2.2013.
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=56598&nodeid=15641&contentlan=1&culture=fi-FI%20%28%20Luettu%2030.4.2013%20%29> Luettu 10.5.2013.

Liite 1. Inkerinsuomalaiset

Inkerinsuomalaisten paluumuutto Suomeen käynnistyi presidentti Koiviston lausunnosta, että inkeriläisiä voidaan pitää paluumuuttajina Suomessa. Inkerinsuomalaisilla tarkoitetaan Suomen alueelta 1600- luvulta lähtien Inkerinmaalle muuttaneita suomalaisia. Paluumuuttajat ovat vuodesta 1990 alkaen entisen Neuvostoliiton alueelta tulleita maahanmuuttajia, joille myönnetään oleskelulupa suomalaisen syntyperän perusteella. Inkerinsuomalaiset ovat entisen Neuvostoliiton tai Venäjän tai Viron kansalaisia, jotka ovat kansallisuudeltaan suomalaisia. (Pitkänen & Jaakkola 1997, 9.)

Oleskelulupa voidaan myöntää entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevalle suomalaista syntyperää olevalle henkilölle, kun hakija itse, toinen hänen vanhemmistaan tai neljästä isovanhemmasta vähintään kaksi on ollut suomalaisia. Oleskelulupa myönnetään myös edellä mainittujen henkilöiden aviopuolisoille ja heidän huollettavanaan oleville alle 18- vuotiaille lapsille, jotka asuvat samassa taloudessa. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä pidetään myös hakijan ilmaisemaa omaa tahtoa muuttaa Suomeen vakinaisesti asumaan. (Ulkoasiainministeriö.)

Aiemmin inkerinsuomalaisten oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä oli Suomen viranomaisten lähtömaassa järjestämään tai hyväksymään maahanmuuttovalmennukseen osallistuminen. Maahanmuuttovalmennus piti sisällään mm. suomen kielen kurssin. Oleskelulupaa haettaessa henkilö ilmoittautui nk. paluumuuttojonoon, jossa ilmoittautuneilta kysyttiin henkilötiedot, koulutus, työkokemus ja kielitaito. Hakijalle kerrottiin tarvittavista asiakirjoista ja hänelle annettiin jonotusnumero, jonka perusteella hakija kutsuttiin paluumuuttohaastatteluun. (Ulkoasiainministeriö.) Inkerinsuomalaisten paluumuuttojono suljettiin 1.7.2011, jonka jälkeen jonoon ei voinut enää ilmoittautua. Tuohon päivään mennessä jonoon ilmoittautuneilla on mahdollisuus muuttaa Suomeen viiden vuoden siirtymäajan sisällä 1.7.2016 mennessä. Siirtymäaika ei koske Suomen armeijassa vuosina 1939- 1945 palvelleita eikä Inkerin siirtoväkeen kuuluneita. Siirtymäajan jälkeen inkerinsuomalaiset paluumuuttajat voivat hakea oleskelulupaa yleisen

oleskelulupajärjestelmän kautta. Oleskeluluvan saaminen paluumuuton perusteella ei myöskään enää edellytä paluumuuttovalmennukseen osallistumista, mutta sitä järjestetään kuitenkin kaikille halukkaille. Paluumuuttajilta vaaditaan kuitenkin riittävä suomen tai ruotsin kielitaito ja se osoitetaan kielitutkinnolla, joka tulee suorittaa hyväksytysti. Ennen oleskeluluvan myöntämistä paluumuuttajalla tulee lisäksi olla Suomessa asunto käytössään. (Maahanmuuttovirasto b.)

Liite 2. Saatekirje

Kevät 2013
SAATEKIRJE

Hyvät haastateltavat,

Olen sosionomi (AMK) - opiskelija Saimaan Ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni selvitystä Imatralla asuvista venäläisistä maahanmuuttajista. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää maahanmuuttajien kokemuksia sosiaalisen tukiverkoston merkityksestä sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Opinnäytetyö tehdään kevään 2012 ja kevään 2013 välisenä aikana.

Selvitys toteutetaan haastatteluina ja kukaan ulkopuolinen ei saa tietoa Teidän osallistumisestanne tähän haastatteluun. Haastattelut nauhoitetaan, jonka jälkeen ne kirjoitetaan puhtaaksi. Tämän jälkeen haastattelut poistetaan nauhalta. Kaikki kertomanne tieto käsitellään luottamuksellisesti ja Teidän nimeä ei julkaista missään opinnäytetyön vaiheessa.

Terveisin

Katja Kiander

Liite 3. Kyselylomake

TAUSTATIEDOT

1. Ikä, sukupuoli, perhetilanne
2. Äidinkieli
3. Kuinka kauan olette asunut Suomessa?
4. Millainen oli/ on suomen kielen taitonne?
 - a. Suomeen muutettaessa
 - b. Nykyisin
5. Mikä on työtilanteenne
6. Mikä oli syy Suomeen muuttoon; avioliitto, opiskelu joku muu mikä?

SOSIAALINEN TUKIVERKOSTO VENÄJÄLLÄ/ VIROSSA

1. Perhesuhteet ennen muuttoa Suomeen;
 - a. Millaisia sukulaissuhteenne olivat?
 - b. Saitteko heiltä apua ja tukea tarvittaessa? Millaista? (Mikä merkitys sukulaisilla oli elämääsi Venäjällä? Miten he mahdollisesti auttoivat ja tukivat sinua?)
2. Ystävyyssuhteet ennen muuttoa Suomeen;
 - a. Oliko teillä ystäviä?
 - b. Saitteko heiltä apua ja tukea tarvittaessa? Millaista? (Millä tavalla piditte yhteyttä ystäviinne? Mitä teitte ystävienne kanssa? Missä vietitte aikaanne? Kuinka usein tapasitte heitä?)
3. Millainen työtilanteenne oli?
4. Miten vietitte vapaa-aikaanne ja oliko teillä harrastuksia?
5. Miten koitte asuminen Venäjällä/ Virossa?
6. Sukulaissuhteiden ja verkostojen säilyminen Venäjälle/ Viroon nykyisin:
 - a. Pidättekö nykyisin yhteyttä Venäjällä/ Virossa asuviin sukulaisiin?
 - b. Millä tavalla pidätte heihin yhteyttä ja kuinka usein olette heihin yhteydessä/ tapaatte heitä?
 - c. Saatteko apua ja tukea heiltä ja jos saatte, niin millaista?
7. Pidättekö yhteyttä Venäjällä/ Virossa asuviin ystäviinne?

- a. Millä tavalla pidätte heihin yhteyttä ja kuinka usein olette heihin yhteydessä/ tapaatte heitä?
- b. Saatteko apua ja tukea heiltä ja jos saatte, niin millaista?
8. Miten koette muuton vaikuttaneen perhe- ja ystävyysuhteisiinne Venäjälle/ Viroon? (Millä tavalla muutto Suomeen on vaikuttanut suhteiden säilymiseen?)
 - a. Ovatko suhteet muuttuneet muuton jälkeen?

SOSIAALINEN TUKIVERKOSTO SUOMESSA

1. Keneltä saatte apua käytännön tilanteissa (esim. lastenhoito, asioiden hoitaminen, virastoasiointit)? (Kuka teitä auttaa, kun tarvitsette apua?)
2. Onko teillä ystäviä Suomessa?
 - a. Venäläisiä/suomalaisia ystäviä?
(Kuinka usein ja millä tavalla pidätte yhteyttä ystäviinne? Puhutteko ystävienne kanssa venäjää vai suomea?)
(Mitä teette ystäväsi kanssa, kun tapaatte?)
3. Miten olette kokeneet uusien ystävyysuhteiden luomisen Suomessa? Onko se helppoa/vaikeaa, miksi? (Onko Suomessa helppo solmia ystävyysuhteita? Miksi?)
4. Miten olette kokeneet ystäväystymisen suomalaisten kanssa?
(Millaista on ystäväystyminen suomalaisten kanssa?)
Helppoa/vaikeaa, miksi?
5. Millä tavalla olette saanut uusia ystäviä/ mitä kautta/ kenen avulla?
6. Mikä merkitys ystävillä on ollut teidän Suomeen sopeutumisessa?
Millaisissa tilanteissa ystävistä on ollut apua? (Ovatko ystävät auttaneet sinua sopeutumaan elämiseen Suomessa? Miten he ovat auttaneet sinua?)
7. Miten vietätte vapaa-aikaanne, harrastukset?
 - a. Onko harrastuksista ollut apua sopeutumiseen/ viihtymiseen Suomessa?
 - b. Oletteko saaneet solmittua uusia ystävyysuhteita niiden avulla?
8. Onko teillä sukulaisia Suomessa?

Kuinka usein pidätte heihin yhteyttä ja millä tavalla? (Saatteko sukulaisilta apua, millaista?)

TUKIHENKILÖN TARVE ALKUVAIHEESSA

1. Miten selviydyitte kielen kanssa; oma oppiminen/kurssit/koulutukset?
 - a. Tarjottiinko teille apua kielen oppimiseen ja kuka sitä teille tarjosi?
 - b. Mikä oli oma suhtautumisenne kielen oppimiseen? (Mikä merkitys suomenkielen oppimisella on teille ollut?)
2. Kuinka selviydyitte arkipäivän tilanteista esim. virastoasioinnit?
3. Millaista apua, tukea ja neuvoja olette saaneet ja keneltä?
 - a. Kuinka paljon sitä tarjottiin ja millaisiin tilanteisiin? Oliko sitä riittävästi?
 - b. Osasitteko itse etsiä apua ja miltä tahoilta?
4. Olisitteko ollut valmis ottamaan vastaan vapaaehtoisen tukihenkilön tueksi ja avuksi alkuvaiheen sopeutumisessa? Jos ei, niin miksi?
 - a. Olisiko tukihenkilön syntyperällä ollut merkitystä, venäläinen vai suomalainen?
 - b. Millaisissa tilanteissa koette, että tukihenkilöstä olisi ollut apua? (Virastoissa asioimisessa, vapaa-ajalla? Jossain muussa, missä?)
 - c. Vieläkö tukihenkilölle olisi tässä vaiheessa tarvetta ja jos, niin millaisissa tilanteissa?

Millaista asuminen ja eläminen Suomessa on tällä hetkellä, mitä toivotte/haaveillette?

Mitä muuta haluatte sanoa?